

MITĖNIŠKIŲ AIDAI

2025 m. gegužė, Nr. 5

ISSN 3030-2129

Laikraščio leidėjai: Raimundas Volbergas ir bendraminčiai

Naujasis Popiežius Leonas XIV! 1- 4 psl.	Popiežiaus apsauga 4- 8 psl.	Šventasis Stanislovas 9 -11 psl.	„Montvilinės“ pripažinimas 12 - 13 psl.	1863 metų sukilimas 13 - 15 psl	Boleslovas Swolkienas 15 - 16 psl.	Lietuvos sukaktys gegužę 16 - 17 psl.	Gegužės 14-oji. Įvairenybės 18 psl.	Paroda J. Montvilai atminti 18 psl.
--	------------------------------------	--	---	---------------------------------------	--	--	---	--

Mitėniškių dvare, senų liepų apsuptyje, paminėsime Vladines 2025 m. birželio 27 d. penktadienį, 19 val. Paskutinysis Vladislavas Montvila - Mitėniškių savininkas taip ir negrįžo į gimtus namus, o liko amžiams tremtyje Archangelsko krašte, Rusijoje. Kviečiame apsilankyti, pasiskinti liepų žiedų ir Jūsų „begonijos“ alėjai.

Naujasis Popiežius Leonas XIV
2025 m. gegužės 8 d., vos kelios minutės po 19 val. virš Siksto koplyčios pasirodė baltieji dūmai. Išrinktas naujasis popiežius antrąją konklavos dieną, po keturių balsavimų¹.



Balti dūmai virš Siksto koplyčios, Vatikanas, 2025 -05-08, nuotrauka iš Vatican news².

Prancūzų kardinolas Dominique’as Mamberti iš Šv. Petro bazilikos Romoje balkono pranešė džiugią žinią: „Annuntio vobis gaudium magnum. Habemus papam! (Skelbiu Jums didį džiaugsmą. Turime popiežių!)“.

Annuntio vobis gaudium:
HABEMUS PAPAM

Eminentissimum ac reverendissimum Dominum Robertum Franciscum
Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem Prevost
qui sibi nomen imposuit Leo XIV

Prancūzų kardinolo Dominique’as Mamberti pranešimas³.

Po kelių akimirų balkone pasirodė ir 267-uoju Romos vyskupu išrinktasis kardinolas Robertas F. Prevostas, kuris pasirinkęs Leono XIV vardą, kreipėsi į Šv. Petro aikštėje susirinkusius žmones, į Romą ir Italiją, į Peru vyskupiją ir į visą pasaulį ir popiežius Leonas XIV suteikė pirmąjį savo palaiminimą „Urbi et orbi“⁴. Antrasis popiežius iš Amerikos žemyno (pirmasis buvo Pranciškus) ir pirmasis popiežius, turintis dvi

Leonas XIV – Robertas F. Prevostas OSA

Leonas XIV, 1955 m. Čikagoje gimęs Robertas F. Prevostas, yra pirmas popiežius iš augustinų ordino ir iš JAV. Jis taip pat yra pirmas popiežius su dviem pilietybėmis: gimtąja JAV ir Peru, kuri buvo suteikta dėl jo vyskupiškos tarnystės toje šalyje. Popiežiaus seneliai – katalikai imigrantai iš Italijos, Prancūzijos, Ispanijos ir Karibų salų. Popiežius Leonas XIV, kuris augo šeimoje su dviem vyresniais broliais, labai anksti pradėjo svarstyti apie kunigystę ir nuo paauglystės buvo augustinų ordino dvasingumo aplinkoje. Jis lankė amerikiečių augustinų gimnaziją, vadinamąją mažąją seminariją, kurioje moksleiviai, be bendrojo mokyklinio ugdymo, pradedami rengti ir dvasininko gyvenimui. Robertas Prevostas ne iš karto

pilietybes: gimtųjų Jungtinių Amerikos valstijų ir Peru...!⁵.

„Ramybė Jums visiems!
Brangūs broliai ir seserys, tai pirmasis Prisikėlusio Kristaus, gerojo ganytojo, atidavusio savo gyvybę už Dievo kaimenę, pasveikinimas. Aš taip pat norėčiau, kad šis taikos pasveikinimas pasiektų Jūsų širdis, Jūsų šeimas, visus žmones, kad ir kur jie būtų, visas tautas, visą žemę. Taika tebūna su Jumis!

Tai Prisikėlusio Kristaus taika, nuginkluojanti taika ir neginkluota, nuolanki, ištverminga taika. Ji ateina iš Dievo, kuris mus visus besglygiškai myli. Vis dar girdime tą silpną, bet visada drąsų popiežiaus Pranciškaus balsą, laiminantį Romą!

Romą laiminantis popiežius tą Velykų rytą palaimino pasaulį. Leiskite man pratęsti tą patį palaiminimą: Dievas mus myli, Dievas myli Jus visus, ir blogis nugalės! Mes visi esame Dievo rankose. Todėl be baimės, susivieniję ranka rankon su Dievu ir vieni su kitais eikime pirmyn. Esame Kristaus mokiniai. Kristus eina pirma mūsų. Pasauliui reikia jo šviesos. Žmonijai reikia jo kaip tilto į Dievą ir jo meilę. Padėkime vieni kitiems statyti tiltus, dialogo, susitikimo, vienijančio mus visus, tiltus, kad būtume viena visada taikiai gyvenanti tauta. Ačiū popiežiui Pranciškui!

Taip pat noriu padėkoti visiems savo broliams kardinolams, kurie pasirinko mane būti Petro įpėdiniu ir kartu su Jumis eiti kaip vieninga Bažnyčia, visada siekti taikos, teisingumo, dirbti kaip Jėzui Kristui ištikimi vyrai ir moterys, be baimės skelbti Evangeliją, būti misionieriais.

Esu vienuolis augustinas, šventojo Augustino sūnus, kuris sakė: „Su Jumis esu krikščionis, o dėl Jūsų – vyskupas“. Šia prasme mes visi kartu galime keliauti į tą tėvynę, kurią mums paruošė Dievas.

rinkosi vienuolinį gyvenimą. Po gimnazijos studijavo matematiką ir filosofiją universitete, vis dėl to 1977 m. įstojo į Šv. Augustino ordiną, vieną seniausių Bažnyčioje, ir trumpai prieš savo 23-ąjį gimtadienį davė pirmuosius įžadus, o po trejų metų – amžinuosius vienuolinius įžadus Čikagos Augustinų Švč. M. Marijos – Gerosios Patarėjos provincijoje. 1982 m. Robertas Prevostas OSA buvo įšventintas kunigu Romoje, kur studijavo kanonų teisę, ir netrukus išvyko į misijas Peru, kur tarnavo kelioms katalikų bendruomenėms ir talkino vietos Bažnyčioms eidamas įvairias pareigas – klebono, seminarijos dėstytojo ir administratoriaus Peru šiaurės Čulukanaso bei Truchiljo vyskupijose. Sugrįžęs į JAV, toliau R. Prevostas tarnavo augustinu Čikagos provincijoje, 1999 m. buvo išrinktas

Ypatingai sveikinu Romos Bažnyčią! Turime kartu siekti būti misionieriška Bažnyčia, Bažnyčia, kuri tiesia tiltus, mezga dialogą, visada atvira priimti, kaip ši aikštė, išskėstomis rankomis, visus, kuriems reikia mūsų meilės, mūsų artumo, dialogo ir meilės.

Sveikinu visus, o ypač savo brangią Čiklajaus (Chiclayo) vyskupiją Peru, kur ištikima Dievo tauta lydi savo vyskupą, dalijasi tikėjimu ir taip labai stengiasi būti ištikima Jėzaus Kristaus Bažnyčia.

Visiems Jums, broliai ir seserys Romoje, Italijoje, visame pasaulyje, norime būti sinodinė Bažnyčia, Bažnyčia, kuri eina, Bažnyčia, visada siekiančia taikos, visada siekiančia meilės, visada siekiančia būti artima, ypač tiems, kurie kenčia.

Šiandien yra Pompėjų Dievo Motinos maldavimų diena. Mūsų Motina Marija visada nori eiti su mumis, būti šalia, padėti mums savo užtarimu ir meile. Tad norėčiau melstis kartu su Jumis. Kartu melskimės už šią naują misiją, už visą Bažnyčią, už taiką pasaulyje ir prašykime Mariją, mūsų Motiną, šios ypatingos malonės“.



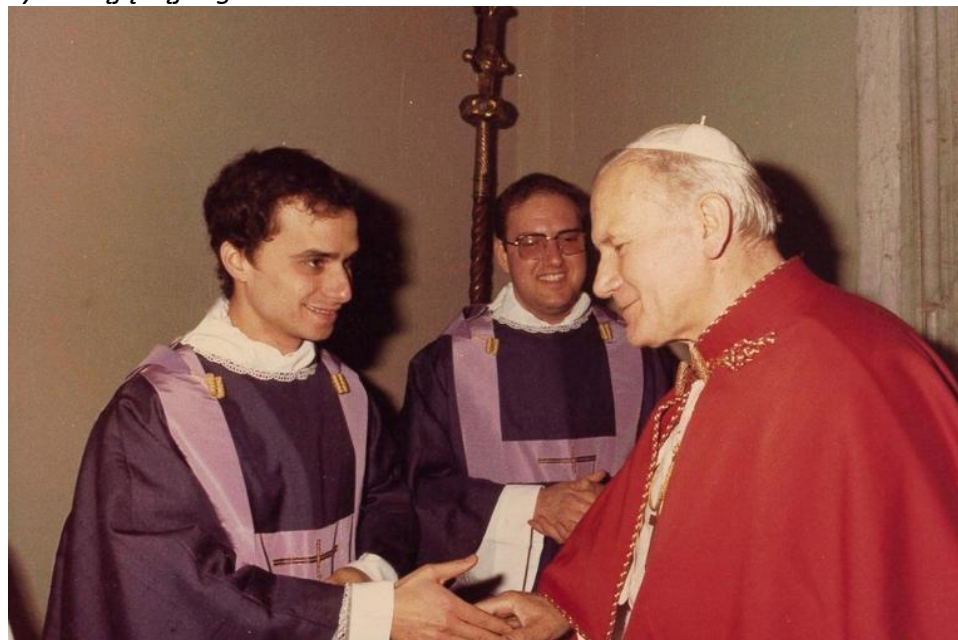
Naujasis popiežius Leonas XVI, 2025-05-08, nuotrauka iš <https://www.npr.org>⁶.

¹ <https://pasauliolietuvius.lt/naujasis-popiezius-leonas-xiv-kiles-is-iseivijos-lietuvybes-lopsio-cikagos/>
² <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-05/election-new-pope-white-smoke-sistine-chapel-habemus-papam.html>

³ <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-05/cardinal-elected-pope-papal-name.html>
⁴ <https://www.delfi.lt/news/daily/world/archyvinese-nuotraukose-popiezius-leonas-xiv-120108085>

⁵ <https://fsspx.lt/straipsniai/habemus-papam-naujasis-popiezius-leonas-xiv>
⁶ <https://www.npr.org/2025/05/08/g-s1-65147/new-pope-leo-xiv-robert-prevost-views>

provincijolu, o dar po dvejų metų – viso Augustinų ordino generaliniu prioru. 14 metų eidamas generalinio prioro pareigas, aplankė augustinų provincijas ir misijas visuose žemynuose. 2013 m. vasarą, artėjant prioro kadencijos pabaigai, toliau Robertas Prevostas priėmė Šv. Augustino bažnyčioje Romoje apsilankiusį popiežių Pranciškų, kuris netrukus jį paskyrė vyskupu į Peru. 2014 m. paskirtas Čiklajaus vyskupijos Peru apaštališkuoju administratoriumi, o vėliau ir vyskupu ordinaru, Robertas F. Prevostas savo šūkiu pasirinko Šv. Augustino žodžius, pagal vieną jo homiliją apie 127 psalmę: „In Illo uno unum“, t. y. nors mūsų – krikščionių – daug, esame viena viename Kristuje. Vyskupas R. F. Prevostas, Peru vyskupų konferencijos narys, buvo išrinktas episkopato vicepirmininku ir nuolatinės tarybos nariu. Dar po kelerių metų popiežius jam pavedė nario pareigas Romos kurijos kongregacijose, kurios dabar vadinamos dikasterijomis, o 2023 m. paskyrė Vyskupų dikasterijos prefektu, kartu ir Popiežiškosios Lotynų Amerikos komisijos pirmininku. 2023 m. augustinas vienuolis Robertas Prevostas paskirtas kardinolu. Kaip pirmasis iš paskirtųjų, būtent R. Prevostas kitų naujų kardinolų vardu pasakė popiežiui padėkos ir sveikinimo kalbą. Kardinolas R. Prevostas su popiežiumi dalyvavo jo paskutinėse kelionėse ir dviejose Vyskupų sinodo apie sinodiškumą asamblėjose, pagilindamas sinodinę patirtį įgytą vyskupų sinoduose, kuriuose dalyvavo kaip augustinų prioras ir Vienuolių vyresniųjų sąjungos atstovas⁷.



Šv. Popiežius Jonas Paulius II ir augustinas Robertas F. Prevostas, 1982-06-19^{8,9}.

2025 m. gegužės 18 d., sekmadienį, Romoje Šv. Petro aikštėje aukotomis Mišiomis popiežius Leonas XIV pradėjo Romos vyskupo tarnystę. Iškilmingoje pontifikato inauguracijoje dalyvavo apie 200 tūkst. žmonių, pusantro šimto oficialių valstybinių delegacijų, Bažnyčių ir krikščioniškų bendruomenių bei kitų religijų atstovai. Prieš Mišias popiežius drauge su Rytų Bažnyčių patriarchais nusileido prie apaštalo šv. Petro kapo ir valandėlę tyliai meldėsi. Procesija su popiežiumi ir kitais celebrantais iš bazilikos išėjo į aikštę. Prasidėjo Mišios. Po lotynų ir graikų kalbomis giedotos Evangelijos, prie popiežiaus priėjo trys kardinolai – po vieną iš kardinolų diakonų, presbiterių ir vyskupų luomų. Kardinolas diakonas uždėjo palijų ant naujojo popiežiaus pečių. Palijus – tai siaura, iš baltos vilnos išausta juosta, simbolizuojanti popiežiaus pašaukimą sekti Geruoju Ganytoju, kuris eina ieškoti pasiklydusios avelės ir parsineša ją ant pečių. Po to kardinolas presbiteris meldė Dievo palaiminimo ir Šventosios Dvasios dovanų pradedamai popiežiaus Leono XIV tarnystei. Kardinolas vyskupas užmovė popiežiui ant piršto Žvejo žiedą. Ant šio žiedo pavaizduota stebuklingos žūklės scena, reiškianti apaštalo Petro tikėjimą ir visišką pasitikėjimą Kristumi.

Popiežiaus Leono XIV homilija

Pradėdamas man patikėtą tarnystę, sveikinu Jus visus dėkingumo kupina širdimi. Šv. Augustinas rašė: „Sukūrei mus, Viešpatie, dėl savęs, ir nerami mūsų širdis, kol nenurims Tavyje“ (Išpažinimai, 1, 1. 1).

Pastarosiomis dienomis išgyvenome nepaprastai intensyvią laiką. Popiežiaus Pranciškaus mirtis pripildė mūsų širdis liūdesio ir tomis

sunkiomis valandomis jautėmės kaip tos minios, apie kurias Evangelijoje sakoma, kad jos buvo „kaip avys be piemens“ (Mt 9, 36).



Žvejo žiedas¹⁰



Vyskupas Robertas F. Prevostas ir popiežius Pranciškų¹¹

Pastarosiomis dienomis išgyvenome nepaprastai intensyvią laiką. Popiežiaus Pranciškaus mirtis pripildė mūsų širdis liūdesio ir tomis sunkiomis valandomis jautėmės kaip tos minios, apie kurias Evangelijoje sakoma, kad jos buvo „kaip avys be piemens“ (Mt 9, 36). Velykų dieną gavome jo paskutinį palaiminimą ir Prisikėlimo šviesoje sutikome tą akimirką būdami tikri, kad Viešpats niekada nepalieka savo tautos, surenka ją, kai ji išblaškyta, ir „gano kaip piemuo savo kaimenę.“ (Jer 31, 10).

Šia tikėjimo dvasia kardinolų kolegija susirinko į konklavą; atvykę skirtingais keliais ir su skirtingomis istorijomis, pavedėme Dievui troškimą išrinkti naują Petro įpėdinį, Romos vyskupą, ganytoją, gebantį saugoti turtingą krikščionių tikėjimo paveldą ir kartu nukreipti savo žvilgsnį į priekį, kad spręstų šiandienos klausimus, nerimą ir iššūkius. Palaikomi jūsų maldų, jautėme Šventosios Dvasios veikimą. Ji mus suderino tarsi skirtingus muzikos instrumentus, padarydama, kad mūsų širdžių stygos virpėtų viena melodija.

Buvau išrinktas ne dėl savo nuopelnų ir dabar su baime bei drebėdamas stoju priešais Jus kaip brolis, norintis būti jūsų tikėjimo ir džiaugsmo tarnas, kartu su Jumis keliauti Dievo, norinčio mus sujungti į vieną šeimą, meilės keliu.

Meilė ir vienybė – tai du Jėzaus Petru patikėtos misijos matmenys. Apie tai mums pasakoja Evangelijos ištrauka, kuri mus nukelia prie Tiberiados ežero, kur Jėzus pradėjo iš Tėvo gautą misiją „žvejoti“ žmoniją, kad išgelbėtų ją iš blogio ir mirties vandenų. Eidamas to ežero pakrante, Jis pašaukė Petrą ir kitus pirmuosius mokinius būti, kaip Jis, „žmonių žvejais“. Po prisikėlimo jiems tenka tęsti šią misiją, vis iš naujo užmesti tinklus, į pasaulio vandenį panardinti Evangelijos viltį, plaukti per gyvenimo jūrą, kad visi būtų Dievo glėbyje.

Kaipgi Petras gali atlikti šią užduotį? Evangelija mums sako, kad tai įma-

⁷ <https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/leonas-xiv-robertas-f-prevostas-osa.html>

⁸ <https://www.ncregister.com/features/pope-leo-xiv-inauguration-john-paul-iis-birthday-papal-coincidence>

⁹ <https://thelansingjournal.com/2025/05/08/pope-leo-xiv-former-dolton-resident-reflects-on-kind-and-humble-classmate/>

¹⁰ <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-05/what-exactly-is-the-fishermans-ring.html>

¹¹ <https://nypost.com/world-news/who-is-robert-prevost-pope-leo-xiv/>

noma tik todėl, kad jis savo gyvenime patyrė begalinę ir besąlygišką Dievo meilę, netgi tą valandą, kai jis išsigynė Jėzaus. Štai kodėl Evangelijoje perteikiant Petruį skirtus Jėzaus žodžius pavartotas graikiškas veiksmažodis „agapao“, reiškiantis Dievo meilę mums, Jo dovanojimąsi be jokių išlygų ir apskaičiavimų, skirtingas negu tas, kuris vartojamas Petro atsakyme, apibūdinantis draugišką meilę, kuria mylime vieni kitus.

Kai Jėzus klausia Petro: „Simonai, Jono sūnau, ar myli mane?“ (Jn 21, 16), jis turi galvoje Tėvo meilę. Jėzus tarsi sako jam: tik pažinęs ir patyręs šią Dievo meilę, kuri niekada nesibaigia, galėsi ganyti mano avinėlius; tik dėl Dievo Tėvo meilės galėsi mylėti savo brolius ir seseris labiau, t. y. aukoti už juos savo gyvybę.

Taigi Petras turi mylėti labiau ir aukoti savo gyvybę už kaimenę. Petro tarnystę apibūdina būtent tokia pasiaukojanti meilė, nes Romos Bažnyčia vadovauja meile, o jos tikrasis autoritetas yra Kristaus meilė. Ji niekada nesiekia kitus užvaldyti priespauda, religine propaganda ar galios priemonėmis, bet myli taip, kaip mylėjo Jėzus.

Kristus, – sako apaštalas Petras, – yra akmuo, kurį statytojai, atmetė ir kuris tapo kertiniu akmeniu (plg. Apd 4, 11). Ir jei tas akmuo yra Kristus, Petras turi ganyti kaimenę niekada nepasiduodamas pagundai būti nepriklausomu ar viršesniu už kitus vadovus, jam patikėtų žmonių šeiminku (plg. 1 Pt 5, 3), bet priešingai, iš jo reikalaujama tarnauti savo broliams ir stiprinti jų tikėjimą, keliauti kartu su jais. Iš tiesų mes visi esame „gyvieji akmenys“ (1 Pt 2, 5), Krikštu pašaukti būti Dievo statinio sudėtinėmis dalimis broliškoje bendrystėje, Dvasios dermėje ir įvairovės darnoje. Kaip teigia šventasis Augustinas: „Bažnyčių sudaro visi, kurie darniai bendrauja su savo broliais ir myli savo artimą“ (Pamokslas 359, 9). Broliai ir seserys, norėčiau, kad visi trokštume vieningos Bažnyčios, kuri būtų vienybės ir bendrystės ženklas, sutaikinto pasaulio raugas.

Šiais laikais mes matome pernelyg daug nesantaikos, per daug žaizdų, kurias sukelia neapykanta, smurtas, prietarai, kito baimė, ekonominė paradigma, eikvojanti Žemės išteklius ir engianti vargstančiuosius. Ir mes norime šioje tešloje būti mažu vienybės, bendrystės, brolybės raugu. Norime nuolankiai ir su džiaugsmu sakyti pasauliui: žiūrėkite į Kristų! Priartėkite prie Jo! Priimkite Jo žodį, kuris apšviečia ir guodžia! Įsiklausykite į Jo meilės siūlymą tapti viena šeima. Viename Kristuje mes esame viena. Tai kelias, kuriuo turime žengti kartu – ne tik mes, bet ir kitų seserių krikščionių Bažnyčių nariai, kitų religinių tradicijų tikintieji, visi kurie jaučia Dievo ieškojimo nerimą, visi geros valios vyrai ir moterys, kad kurtume naują pasaulį, kuriame viešpatautų taika.

Turi mus gaivinti ši misionieriška dvasia, kad neužsidarytume savo mažoje grupėje ir nesijaustume pranašesni už pasaulį. Esame pašaukti visiems nešti Dievo meilę, kad būtų pasiekta ta vienybė, kuri nepanaikina skirtumų, bet vertina kiekvieno žmogaus asmeninę istoriją ir kiekvienos tautos socialinį bei religinį paveldą.

Broliai, seserys, dabar yra meilės valanda! Dievo meilė, dėl kurios esame broliai ir seserys, yra Evangelijos šerdis. Kartu su mano pirmtaku Leonu XIII šiandien galime savęs paklausti: jei šis kriterijus vyrų pasaulyje, argi tuoj pat nesibaigtų visi nesutarimai ir nesugrįžtų taika? (Rerum novarum, 21).

Su Šventosios Dvasios šviesa ir galia kurkime Dievo meile grindžiamą Bažnyčią, kuri būtų vienybės ženklas; kurkime misionierišką Bažnyčią, kuri atveria glėbį pasauliui, skelbia Žodį, suvokia savo istoriją ir tampa žmonijos santarvės raugu.

Kartu, kaip viena tauta, visi, kaip broliai ir seserys, eikime Dievo link ir mylėkime vieni kitus“.

Parengta pagal Vatican news¹²

Popiežiaus Leono XIV ryšys su Lietuva ir lietuviais Kas sieja naująjį popiežių Leoną XIV su Lietuva ir lietuviais?

¹² <https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/popiezius-leonas-xiv-iskilmingai-pradejo-savo-tarnyste.html>

¹³ <https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/leonas-xiv-sv-augustino-ir-leono-didziojo-palikimo.html>

¹⁴ <https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/leonas-xiv-aukojo-sv-misias-vatikano-grotose.html>

¹⁵ <https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/popiezius-leonas-xiv-apsilanke-augustinu-ordino-namuose.html>

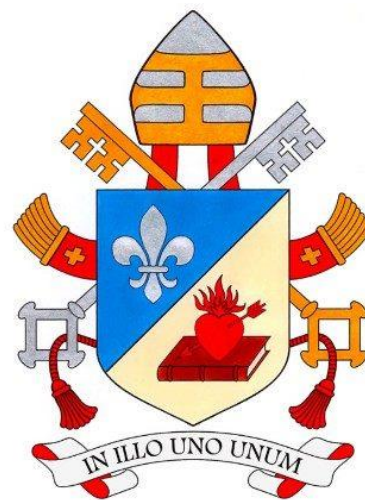
¹⁶ <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000409789/makrickas-popiezius-leonas-xiv-bus-aktyvus-taikos-troskejas-gvnejas-ir-saugotojas?srsId=AfmBOopR6njBLIPjX3vC-cJrzFV31GidafwpRU2CD13Vqd3ISPAGyD46>

„Esu vienuolis augustinas, šv. Augustino sūnus“, šiuos žodžius ištare 2025 m. gegužės 8 d. vakarą pirmą kartą sveikindamas tikinčiųjų minią popiežius Leonas XIV¹³.

2025 m. gegužės 11 d. rytą popiežius ir augustinų prioras, augustinų generalinės tarybos ir Amerikos Vidurio vakarų (Čikagos) provincijos augustinai koncelebravo šv. Mišias Vatikano grotose sekmadienio¹⁴. Pirmasis popiežiaus Leono XIV vizitas po išrinkimo įvyko 2025 gegužės 13 d. vidudienį. Popiežius Leonas XIV lankėsi generaliniuose Augustinų ordino namuose prie pat Vatikano, kuriuose jis gyveno dvylika metų, kai ėjo šio vyrų ordino generalinio prioro pareigas, nuo 2001 iki 2013 metų. Augustinų namai Romoje yra šalia šv. Petro aikštės ir prie pat Vatikano. Pirmasis išrinktojo popiežiaus vizitas truko apie tris valandas¹⁵, vėliau popiežius Leonas XIV aplankė velionio popiežiaus Pranciškaus kapą Didžiojoje Marijos bazilikoje Romoje, kurioje nuo 2021 m. popiežiškosios švč. Mergelės Marijos Didžiosios bazilikos arkikunigas koadjutorius yra kardinoras Rolandas Makrickas^{16,17}.



Švč. M. Marijos Didžiosios bazilikos arkikunigas koadjutorius kardinolas Rolandas Makrickas, popiežius Leonas XIV, bazilikos arkikunigas kardinolas Stanislovas Rylko, 2025-05-25, nuotrauka iš Vatican news¹⁸.



Popiežiaus Leono XIV herbas¹⁹

Kai išrenkamas naujasis popiežius, jis pasirenka ne tik vardą, bet ir herbą. Popiežius Leonas XIV herbas pasiliko tą patį herbą, kuris buvo sukurtas, kai jis buvo paskirtas vyskupu. Herbo skydas uždėtas ant šv. Petro raktų, o virš jo – Romos vyskupo mitra. Herbo skydas įstrižai padalytas į dvi dalis: kairėje viršutinėje dalyje mėlyname fone pavaizduota stilizuota balta lelija – tyrumo ir nekaltumo simbolis, siejamas su švč. Mergele Marija, o dešinėje apatinėje dalyje dramblio kaulo spalvos fone vaizduojama strėlė perverta širdis virš užverstos knygos. Šis simbolis būdingas šv. Augustino ordinui, kuriam priklauso popiežius. Po skydu užrašytas Leono XIV vyskupiškasis devizas – šv. Augustino citata: *In illo uno*

¹⁷ <https://www.bernardinai.lt/paskutini-susitikima-su-pranciskumi-prisimines-kardinolas-r-makrickas-gal-jis-ir-jaute-kad-ateina-saulelydis/>

¹⁸ https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/popiezius-palaimino-romos-miesta-aplanke-didziaja-marijos.html?fbclid=IwY2xjawKjWwdleHRuA2FlbQIxMABicmlkETAzQ3ExTVY2dXQ2Q1A2Z0dOAR7SCaYzEbGfQmfX2G7WahQ2h-0CF37we1nWl3FT1qkHsYK7pWksF0RWVEKtdw_aem_hSwTGslBwUhe642uV1D4Fw

¹⁹ <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-05/pope-leo-xiv-official-explanation-coat-arms.html>

unum („Viename jame viena“ – „Viename Kristuje esame viena“).
<https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/popieziaus-leono-xiv-herbas.html>

Augustinai ir Lietuva

Augustinai (lot. *augustiniani*) – tai katalikų vyrų ir moterų vienuolijos, įkurtos šv. Augustino regulos pagrindu^{20,21}. Šio ordino pagrindinės šakos: Šv. Augustino bendro gyvenimo regulinių kanauninkų kolegija (Canonici Regulares, Can R[eg]) ir Šv. Augustino ordinas (*Ordo Fratrum Sancti Augustini*, OSA), iki 1963 m. vadinosi Šv. Augustino eremitų ordinu. Šv. Augustino ordinas įkurtas XIII a. Italijoje sujungus nedideles kongregacijas, vadovaujamas vieno generalinio viršininko. 1256 m. popiežius Aleksandras IV (1199-1261) patvirtino ordino įstatus. XIII am pabaigoje Šv. Augustino ordinas visoje Europoje turėjo 42 provincijas ir apie 30 000 narių. Nuo 1303 m. Šv. Augustino ordinas tapo elgetaujančių vienuolių ordinu. XV a. viduryje Europoje buvo 2000 vyrų ir 300 moterų vienuolynų, kurie turėjo ne tik savo mokyklas, bet ir aukštąsias mokyklas. Šiam ordinui priklausė Martynas Liuteris (1483 -1546)²², Ulrichas Cvinglis²³. Prasidėjus reformacijai, Šv. Augustino ordino narių skaičius gerokai sumažėjo, o XIX a. buvo panaikintas ir vėliau vėl atkurtas.

Lietuvoje Šv. Augustino ordinas veikė 1410–1864 metais. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje pirmasis vienuolynas įkurtas 1410 m. Lietuvos Brastoje (dabar Brestas) (1410-1831), vėliau Gardine (1503-1673), Bychovce (1545-1831), Seredžiuje ir Lyduvėnuose (1620-1635), Vilniuje (1675-1852)²⁴, Kaune (1808-1864). XIX a. viduryje Rusijos Imperijos valdžia visus vienuolynus uždarė: Vilniuje -1852 m., o Kaune - 1864 m.²⁵.

Į Kauną augustinai persikėlė iš Vilniaus, tikėtina, tais pačiais, 1808 metais, kai Vilniaus augustinų vienuolyną pavertus Vyriausios Vilniaus seminarijos rūmais, augustinai mainais gavo Kauno parapijos šv. Petro ir šv. Pauliaus bažnyčią (dabartinė Kauno Šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedra bazilika)²⁶ su parapijos namais ir fondais²⁷. Kaune gyveno 22 augustinijonai ir turėjo savo novicijatą, 1820 m. rugsėjo mėnesį prie savo vienuolyno atidarė mokyklą, kurioje mokė vienas augustinijonas 30-40 mokinių²⁸. Kauno augustinai buvo ne tik 1863 m. sukilimo rėmėjais, bendravo su sukilėliais. Todėl jie buvo viena labiausiai nukentėjusi vienuolijų Lietuvoje. Jie buvo baudžiami ne tik piniginėmis bandomis, uždaromi vienuolynuose. Taip prieš 1863 m. augustinai buvo teismo sprendimu uždaryti sunkių darbų kalėjiman (tėv. Gelazijus Mingėla ir tėv. Mikalojus Svollenis vieneriems metams, o Matas Stanskis dvejiems, už dalyvavimą ar geriau organizavimą garsios 1861 m. liepos 31 d. procesijos į Aleksotą Lietuvos susijungimui su Lenkija paminėti, kurioje dalyvavo 5000 žmonių)²⁹. Žemaičių vyskupui Motiejui Valančiui užtariant, Rusijos imperatorius jų pasigailėjo ir 1862 m. balandžio 17 d. Vilniaus generalgubernatoriaus įsakymu buvo paleisti iš kalėjimų. Numalšinus 1863 m. sukilimą, Vilniaus generalgubernatorius Michailas Muravjovas sumanė į Kauną iš Varnių perkelti ne tik Žemaičių vyskupą, bet ir jo kapitulą ir kunigų seminariją. Šv. Petro ir šv. Pauliaus bažnyčia buvo atimta iš augustinų ir paskirta vyskupo katedra. Šalia bažnyčios augustinų pastatytas namas tapo vyskupo rezidencija, vienuolyno patalpas atidavė kapitulos kanauninkams. 1864 m. gruodžio 3 d. Žemaičių vyskupas M. Valančius atvyko iš Varnių su visomis vyskupijos įstaigomis, įsikūrė buvusiuose augustinų pastatuose³⁰. 11 augustinų buvo paskirti eiti klebonų ir vikarų pareigas įvairiose Lietuvos bažnyčiose³¹.

Naujasis Popiežius Leonas XIV ir Amerikos lietuviai

Šv. Kazimiero seserų vienuolijos seserys (kazimierietės) nustebino pasidalindamos savo facebooke³². Seserys puikiai prisimena, kaip 1999

metais Čikagos augustinų provincijolas R. F. Prevostas, seserų kvietimu, pašventino vienuolijos steigėjos Dievo tarnaitės motinos Marijos Kazimieros Kaupaitės SSC (lot. Congregatio Sororum s. Casimiri) (Amerikoje vadinama Maria Kaupas, 1880–1940) žemiškųjų palaikų sarkofagą Motinos namų koplyčioje. Augustinų bendruomenės provincijolo kvietimas Šv. Augustino šventės dieną, 1999 m. rugpjūčio 28-ąją, vadovauti sarkofago ir mozaikos su Marijos Kazimieros Kaupaitės atvaizdu ir jos darbų simboliais palaiminimui buvo tikrai neatsitiktinis. Dar 1909 m. kazimierietės savo naujus motininius namus nutarė pasistatyti ne kitur, o būtent Čikagoje, vos už kelių kilometrų nuo keletą metų anksčiau, ten pat įsikūrusių augustinų³³.



Robertas F. Prevostas šventina Dievo tarnaitės motinos Marijos Kazimieros Kaupaitės SSC (1880–1940) sarkofagą, Čikaga, 1999-08-28³⁴.

Dr. Judita Puišo

POPIEŽIAUS APSAUGA

2025 gegužės 10 d. popiežius Leonas XIV išvyko į pirmąją kelionę iš Vatikano į Švč. Mergelės Marijos, Gerosios Patarėjos, šventovę Dženacano miestelyje, maždaug už 60 km į pietryčius nuo Romos³⁵. Popiežius atvyko juodu Volsvagen minivenu, sėdėdamas priekyje^{36,37}.



Pimoji popiežiaus kelionė už Vatikano sienų 2025-05-10³⁸.

Popiežius Leonas XIV per inauguracines Šv. Mišias atvyko į šv. Petro aikštę atviru papamobiliu. Pontifikas apie 8.15 val. ryto pasirodė Šv. Petro aikštėje ir sveikinosi su susirinkusiais iš atviro papamobilio. Jis, kaip ir jo pirmtakas popiežius Pranciškus, atsisakė neperšaukamo stiklo, kurį

²⁰ <http://www.augnet.org/>

²¹ <https://www.prodeoetpatria.lt/files/pdf-straipsniai/metr-IV/Viktoras%20Gid%C5%BEi%C5%ABnas%20-%20Augustinijonai%20Lietuvoje.pdf>

²² <https://www.vle.lt/straipsnis/martynas-liuteris/>

²³ <https://www.vle.lt/straipsnis/ulrich-zwingli/>

²⁴ <https://aaav.vda.lt/journal/article/view/253/aaav114>

²⁵ <https://www.vle.lt/straipsnis/augustinai/>

²⁶ <https://kaunoarkikatedra.lt/>

²⁷ <https://www.prodeoetpatria.lt/files/pdf-straipsniai/metr-IV/Viktoras%20Gid%C5%BEi%C5%ABnas%20-%20Augustinijonai%20Lietuvoje.pdf>

²⁸ <https://www.prodeoetpatria.lt/files/pdf-straipsniai/metr-IV/Viktoras%20Gid%C5%BEi%C5%ABnas%20-%20Augustinijonai%20Lietuvoje.pdf>

²⁹ <https://www.prodeoetpatria.lt/files/pdf-straipsniai/metr-IV/Viktoras%20Gid%C5%BEi%C5%ABnas%20-%20Augustinijonai%20Lietuvoje.pdf>

³⁰ <https://www.prodeoetpatria.lt/files/pdf-straipsniai/metr-IV/Viktoras%20Gid%C5%BEi%C5%ABnas%20-%20Augustinijonai%20Lietuvoje.pdf>

³¹ <https://www.prodeoetpatria.lt/files/pdf-straipsniai/metr-IV/Viktoras%20Gid%C5%BEi%C5%ABnas%20-%20Augustinijonai%20Lietuvoje.pdf>

³² <https://www.facebook.com/SistersofStCasimir>

³³ <https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/leono-xiv-pedsakas-sv-kazimiero-seseru-vienulyne-cikagoje.html>

³⁴ <https://www.facebook.com/SistersofStCasimir>

³⁵ <https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/popiezius-aplanke-dievo-motinos-sventove-netoli-romos.html>

³⁶ <https://insidethevatican.com/news/newsflash/letter-43-2025-saturday-may-10-first-trip/>

³⁷ <https://nation.africa/kenya/news/world/pope-leo-takes-first-trip-outside-vatican--5036398>

³⁸ <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-05/pope-visits-marian-sanctuary-outside-rome-genazzano.html>

anksčiau buvo įprasta naudoti popiežiaus apsaugai. Pirmasis oficialus popiežiaus automobilis, prabangus „Mercedes-Benz Nürburg 460 Pullman“, dar 1930 metais buvo pristatytas popiežiui Pijui XI. Papamobilis buvo išklotas šilkiniais kilimais, jo išorę puošė balandžių simboliai. Ši transporto priemonė leido užtikrinti popiežiaus artimesnį ryšį su tikinčiaisiais. Po 1981 metų pasikėsimo į Šv. popiežių Joną Paulių II, buvo sustiprinta popiežiaus apsauga: pradėti naudoti neperšaunami langai ir šarvuoti automobiliai. 2013 m. popiežius Pranciškus šių apsaugos priemonių atsisakė ir pasirinko atvykti atviru papamobiliu, nes tai, jo nuomone, atitolina jį nuo žmonių.



Popiežius Leonas XIV Šv. Petro aikštėje, Vatikane, 2025-05-25³⁹.

2025 m. gegužės 9 dieną pirmosiose Šv. Mišiose Siksto koplyčioje popiežius Leonas XIV homiliją pradėjo anglų kalba – kalba, kuri retai naudojama per tokius iškilmingus ir simbolinius momentus⁴⁰.

Kas gi įvyko 1981 metais Vatikane?

1981 m. gegužės 13 d. popietę Šv. Petro aikštėje Romoje, pasigirdo šūviai. Taip įvyko vienas mįslingiausių pasikėsimų Vatikano istorijoje.



Pasikėsimo momentas į popiežių Joną Paulių II-ąjį Šv. Petro aikštėje pistoletu „Browning“ 9 mm, 1981 05 13⁴¹. Nuotrauka Adnkronos

Miniai džiaugsmingai pasitinkant popiežių Joną Paulių II-ąjį, virš žmonių galvų netoliese iškilo pistoletas ir pokštelėjus šūviams, popiežius sukniubo savo Fiat papamobilyje, sužeistas į pilvą ir pirštą, vos nekludžius širdies, o taip pat buvo sužeistos ir dvi moterys (Youtube: Assassination attempt on Pope John Paul II (1981) ABC News (Australia), 2013-05-23; Gravitas: The attempted assassination Pope John Paul II, WION, 2024-05-13; On this day: Pope John Paul II shot outside the Vatican, CBS Evening news, 2016-05-13). Skelbiami prieštaringi pranešimai ir spaudoje, kad pvz. esą pasikėsintoją Ali Mehmetą Agdžą (Ali Mehmet Agca) iškart sulaikė minia, kiti nurodo, kad Italijos karabinieriai sulaikė tuomet, kol žudikas pats neperšoko pertvarų, skiriančių Vatikaną ir Italiją, įvardijami skirtingi šūvių,

teroristų skaičiai. Popiežius stipriai nukraujavo, bet po žarnyno operacijos išgyveno. Dėka ne tik greitosios pagalbos medikų, skubiai nugabenusių į Romos Gemelli ligoninę, bet, matyt, ir stiprios sveikatos, ir stipraus tikėjimo Dievu, sužeistasis Popiežius pagijo, tapęs tikru šventuoju...



Popiežius Jonas Paulius II po pasikėsimo, 1981 m. gegužės 13 d.⁴².

Ali Mechmetas Agdža 1981 m. liepos 22 d. Italijoje buvo nuteistas kalėjimu iki gyvos galvos, o 2000 m. amnestuotas Italijos prezidento Karlo Čiampi dekretu, paprašius popiežiui, ir perduotas Turkijai, kurioje dar 10 metų kalėjime praleido už ankstesnį nusikaltimą – laikraščio redaktoriaus Abdi İpekçi nužudymą.

Per plauką su mirties pavojumi prasilenkęs Jonas Paulius II yra sakęs apie 1981 m. įvykį, kad „viena ranka šovė, o kita – nukreipė kulkos trajektoriją“. Jis padovanojo vieną iš į jį paleistų kulkų Fatimos Švč. Mergelės Marijos šventovei Portugalijoje kaip padėkos Dievo Motinai išgelbėjimą – už kulkos nukreipimą – ženklą. Ta kulka dabar yra puošmena, įkomponuota į Fatimos Marijos statulos karūną. Ta diena tapo kaip lemtingų sutapimų virtinė, mat ši diena buvo prieš 60 metų pirmuoju Dievo Motinos Marijos apreiškimu Fatimoje⁴³.

Ir visgi, kas toks buvo Ali Mehmetas Agdža“?

Pasikėsimo metu teroristas A. M. Agdža buvo 23 metų ir priklausė kraštutinių dešiniųjų kovotojams, slapstėsi nuo turkų policijos dėl 1979 m. įvykdyto nužudymo ir buvo nuteistas iki gyvos galvos. Praėjus vos pusei metų, jam padėjo pabėgti iš kalėjimo judėjimas „Pilkieji vilkai“ („Bozkurtlar“) – Nacionalistinio judėjimo partijos (MHP) sparnas. Visgi, manoma, kad tai nebuvo atsitiktinis teroristas, o susijęs su Bulgarijos, Sovietų Sąjungos, Rytų Vokietijos žvalgybomis kaip socialistinių šalių ar netgi Jungtinių Amerikos Valstijų centrine žvalgybos valdyba (CŽV)⁴⁴.

Pagal legendą (KGB terminais tariant) A. M. Agdža du mėnesius treniravosi Sirijos teroristų rengimo stovykloje kaip Palestinos Liaudies Išsivadavimo Fronto narys. Taigi, įgijo šaudymo įgūdžių ir, žinoma, mokėjo šaudyti dupletu (t. y. paleidžiant dvi kulkas iškart).⁴⁵ Iš asmeninės praktikos šaudyklose, drįstu teigti, kad idealiai atlikus dvigubą šūvį, kulkos būna greta (taikinyje galima uždengti šūvių skylės dviem suglaustais pirštais). Dažniausiai pirma kulka patenka į taikinio centrą, o antroji „nusirauna“ ir nutolti gali 5 cm, 10 cm, 20 cm, o toliau – antroji kulka tampa paklydėle. Tai priklauso ir nuo realaus taikinio atstumo – 5 m, 7 m ar 10 m. Iš toliau, turbūt, teroristui kliuviniaus galėjo tapti vėliavėlės, rankos, skrybėlės, nebent turėtų ant kažko pasilipti, šoktelėti ar būti kilsteltas. Neaišku, kaip teroristas sugebėjo įsinešti ginklą į aikštę, bet, iš to, kaip pasirinko poziciją ir įvykusį šaudymo intensyvumą, be abejonės, šaulys buvo profesionalas, šaltakraujiškas ir vėliau labai krintosi, kad nepavyko nužudyti popiežių Joną Paulių II-ąjį.

Sulaikytas pasikėsintojas dažnai keitė parodymus ir jo pasikėsimo motyvas nėra aiškus. Iš pradžių užpuolikas tvirtino, kad veikė vienas, bet vėliau liudijo, kad pasikėsinimą į komunistinį režimą kritikavusį lenkų kilmės popiežių organizavo jau minėtos tarnybos, net popiežiaus aplinka.

„Pilkieji vilkai“ laikomi kovingu MHP sparnu. 8–9 dešimtmečiais jo nariai kėlė chaosą Turkijos gatvėse, dažnai įsiveldavo į muštynes ir susirėmimus su kairiaisiais aktyvistais. „Pilkieji vilkai“ ir MHP nariai tradiciškai demons-

³⁹ <https://www.citizensvoice.com/2025/05/22/vatican-san-diego/>

⁴⁰ <https://www.tv3.lt/naujiena/gyvenimas/naujasis-popiezius-sulauze-1-sena-tradicija-nustebino-ne-viena-n1421848>

⁴¹ https://www.savaite.lt/ar-zinai-kad-asmenybes/9569-jonas-paulius-ii-atleido-vyrui-paleidusiam-i-ji-sesis-suvius.html#google_vignette

⁴² Neregėtas įvykis: pasikėsinimas į popiežiaus gyvybę. <https://www.vaticannews.va/lt>

⁴³ <https://www.bernardinai.lt/pribloske-istorinis-ivykis-pasikesinimas-i-popieziaus-gyvybe/>, 2023 05 13

⁴⁴ Taikinyje – popiežius. Karštas komentaras, 13 balandžio 2009.

⁴⁵ Redaktoriaus pastaba. Dupletas (pranc. double - dvigubas).

travo savo nepasitenkinimą valdžia, kėlė destabilizaciją ir galiausiai 1980 m. Turkijoje įvyko karinis perversmas.

A. M. Agdža 2010 m. buvo paleistas iš kalėjimo Turkijoje, o 2014 m. gruodžio 27 d. turkas atvyko į Vatikaną ir aplankė šventojo popiežiaus Jono



Popiežius Jonas Paulius II aplankė kalėjime pasikėsinusį į jo gyvybę Ali Mehmetą Agdžą 1983 m. gruodžio 27 d.⁴⁶ ir jam atleido.

Nuotrauka AFP/“Scanpix”

Pauliaus II kapą⁴⁷. Vatikano pareigūnai leido jam padėti baltų rožių ant velionio popiežiaus kapo, bet atmetė jo prašymą susitikti su dabartiniu popiežiumi Pranciškumi, neslėpdami, kad buvęs popiežiaus užpuolikas taip greičiausiai perdėtai siekia viešumo⁴⁸. Netikėta ir tai, kad šis buvęs kalnys be vizos atvyko į Italiją, po apsilankymo prie kapo po dviejų dienų, buvo sulaikytas ir galiausiai išsiųstas iš šalies.

Kaip atrodė apsauga popiežiaus Jono Pauliaus II vizito metu Lietuvoje 1993 m.?

Popiežiaus Jono Pauliaus II-ojo vizito metu Lietuvoje, 1993 m. rugsėjo 4 d. nuo 15 val. – rugsėjo 8 d.⁴⁹, buvo lankomasi Vilniuje, Kaune, Šiaulių Kryžių kalne, Šiluvoje. Pastebėtina, kad rugsėjo 8 d. rytą popiežius po nakvynės išvyko iš Vilniaus. Policijos pareigūnų, rėmėjų ir pagalbininkų knibždėte knibždėjo visuose skveruose, aikštėse ir gatvėse popiežiaus Jono Pauliaus II-ojo vizito metu Lietuvoje. Kauno Karmėlavos aerouoste 1993 m. rugsėjo 6 d. iš ryto nusileido keturi juodi sraigasparniai, iš kurių išlipo popiežius su apsauga. Popiežiui buvo paruoštas atviras papamobilis su šarvuotais stiklais. Šalia įprastos popiežiškos apsaugos, įsijungė į apsaugą ir Vadovybės apsaugos departamento (VAD)⁵⁰ aukštoki vyrai, visą laiką lydėję popiežių Joną Paulių II-ąjį su juodais kostiumais, kartkartėmis su akiniais ir plačiais apsiaustais (taip vadinamais „ploščiais“). Įvaždis buvo kuriamas ne tik JAV Holivudo filmų⁵¹, bet ir dėl techninių sprendimų, kaip paslėpti neperšaukamas liemenes, pistoletus, automatus, turėti ir lagaminai su priedangos skydais ir pan.



Popiežius Jonas Paulius II papamobilyje 1993 m. rugsėjo 5 d. Vilniuje

⁴⁶ The Spokesman-Review. Atempt on pope's life brought changes, Sun., April 3, 2005.

⁴⁷ Pope John Paul II Would Be Assin Puts Roses on Tomb

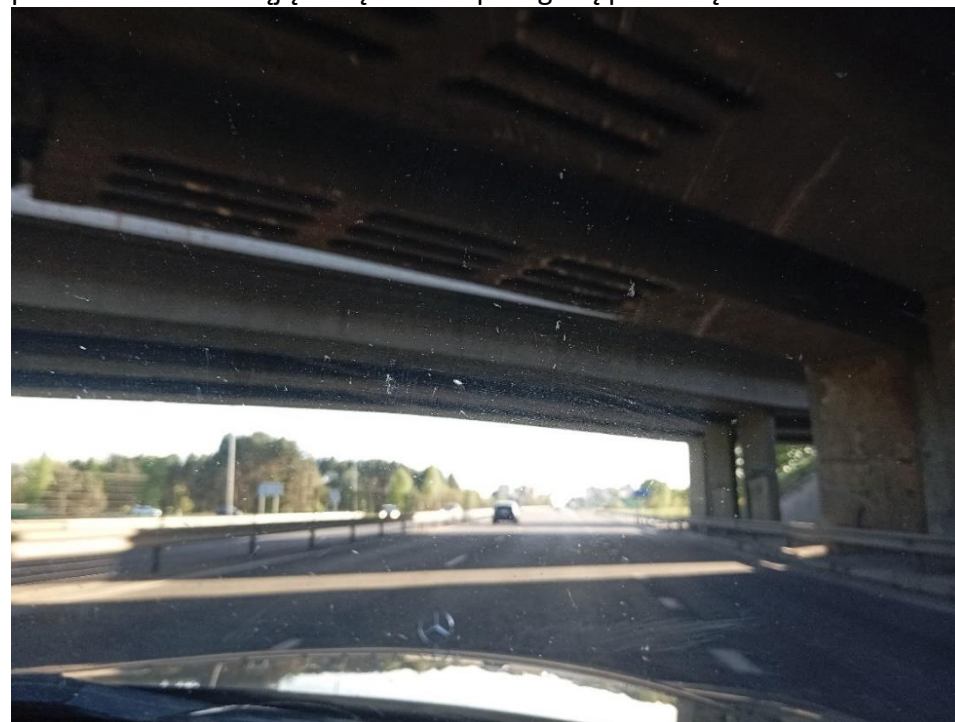
⁴⁸ https://www.15min.lt/m/id/aktualu/pasaulis/i-jona-pauliu-ii-soves-turkas-isiunciamas-is-italijos-57-475559#google_vignette 2014 12 29

⁴⁹ https://eis.katalikai.lt/bl/jp2-lt/1993-09-04-08_popieziaus-jono-pauliaus-ii-apsilankymo-programa

Visgi, kortežas pajudėjo: priekyje Lietuvos policijos mašina su švyturėliu, baltas „Volkswagen Transporter“ mikroautobusas, kuriame ir aš buvau Greitojo reagavimo rinktinės „Aras“ komandos grupėje, papomobilis su stovinčiu popiežiumi Jonu Pauliumi II, kiti kortežo automobiliai.



Toks autobusas „Ikarus“ pasirodė ant autostrados „Vilnius – Klaipėda“ viaduko prieš pat popiežiaus Jono Pauliaus II-ojo akis, važiuojant į Kauną iš Karmėlavos aerouosto, 1993 m. rugsėjo 6 d. Fotomontažas R. Volbergo, panaudojus J. Puišo nuotrauką, 2025 05 04. Tuomet kelias į Kauną buvo platus ir be skiriamųjų kelių eismo apsauginių pertvarų.



Taip atrodo erdvė po dvigubu viaduku link Kauno. Nuotrauka J. Puišo, 2025 05 04

Nuo pat išvažiavimo iš Karmėlavos aerouosto, budėjo ir policininkai, kurie sakėsi stovį bene visą parą. Pakelėse į Kauną stovėjo minios žmonių su džiaugsmingu laukimu, viltimi, vėliavėlėmis, popiežiaus atvirukais, rožiniais pakeliui į Kauną, ligi Rotušės aikštės. Deja, deja...

Viso kortežo laukė netikėtumas. Artėjant link autostrados „Vilnius – Klaipėda“, iš kairės pusės ant viaduko pajudėjo to meto populiariausias vengrų gamybos, miestui skirtas, geltonas autobusas „Ikarus“. Kortežas buvo įvažiavęs jau po viaduku, kai pasigirdo vietiniu ryšiu (per „raciją“) komisaro Gedimino Žemaičio⁵² balsas: „Kas praleido „Ikarusą“? Kortežas (lyg 1815 m. Vaterlo mūšyje prancūzų kirasirai ant žirgų stūmėsi į tarpekį visu masyvumu) jau judėjo po dvigubu autostrados viaduku, kur irgi nebegalėjo sustoti. **Popiežius Jonas Paulius II ir vėl išbandė savo likimą, tik šį sykį autobuso šešėlis viršuje lyg šmėkla pralėkė akimirksniu pro šalį.** Visgi, nuoseklus ir ryžtingas kovotojas ne tik už religijos laisvę, bet ir gimtosios Lenkijos, kaimyninės Lietuvos laisvę, ką tik išbūdėjęs 1993 m. rugpjūčio 31 d. sovietų kariuomenei geležinkelio ešelonais iš Lietuvos

⁵⁰ Tai LR Prezidento, Seimo pirmininko, Ministro pirmininko ir svečių apsaugos departamentas prie VRM (LR Vyriausybės 1993 m. liepos 23 d. Nutarimas Nr. 559).

⁵¹ Filmas „Asmens sargybinis“, 1992 m., JAV, su Kevin Costner, Whitney Houston.

⁵² Komisaras Gediminas Žemaitis (1945-2022) tuo metu buvo Kauno miesto kelių policijos viršininku.

Respublikos, mano manymu, lenkų kilmės popiežius Jonas Paulius II, kaip ir eilinį kartą, buvo įspėtas ir bauginamas. Žinoma, iš autobuso buvo galima ne tik filmuoti ar fotografuoti, bet ir šaudyti tiesiai į popiežių. Be to, jau po daugelio metų paaiškėjo, jog taranavimo taktika automobiliais, iš esmės, irgi buvo numatyta. Pvz. teroristas, panaudodamas vogtą 19 tonų sveriantį sunkvežimį Nicoje, Prancūzijos kurorte, 2016 m. liepos 14 d. 23 val., švenčiant Prancūzijos nacionalinę šventę - Bastilijos tvirtovės-kalėjimo paėmimo dieną, sutraikė šimtus žmonių, iš kurių – 84 mirė⁵³, o Vokietijoje, 2016 m. gruodžio 19 d., Berlyne į kalėdinę mugę įsiriežė sunkvežimis ir žuvo 12 žmonių, o 50 buvo sužeisti⁵⁴, o paskutinę tų metų dieną ir pats apsilankiau mugėje, prie kurios degė šimtai žvakučių, šimtai padėtų gėlių, o kiekviena iššauta petarda vokiečius vertė nejučiomis gūžtis greta Kaizerio Vilhelmo atminimo bažnyčios (protestantų) nugriautu bokštu nuo bombardavimo, 1943 m. lapkričio 23 d., II-ojo pasaulinio karo metais.

Apsaugai naudota ginkluotė

Taigi, visoje Lietuvoje buvo didžiulis sujudimas. Kaune, norintieji pamatyti popiežių, valandų valandas laukė prie gatvių, aikštėse, plaukė tūkstančiais į susitikimą su popiežiumi Santakoje. Visgi, nerimo būta didžiulio. Mūsų kortežas pasiekė Kauno Rotušės aikštę ir beliko stebėti kaip visuomenė tarp apsaugos vyrų, policininkų ir atitvarų siekė popiežiaus prisilietimo, žodžio ar žvilgsnio. Žinoma, galima paminėti, kad turėtos ginkluotės, neperšaujamų liemenių, ryšio priemonės vis dar buvo silpnokos. Tikėtina, kad vis dar aikštę saugojo snaiperiai žvalgydami įprastais snaiperių ginklais SVD (snaiperskaja vintovka Dragunovo) 7,62 mm, policininkai ginkluotėje turėjo pistoletus „Makarov“ su 8 šovinių dėtuvėmis, „Aras“ jau naudojo čekiškus pistoletus ČŽ „Compact“ su 13 šovinių apkabomis 9 mm kalibro, o šturmui buvo naudojami 1992 m. sutrumpinti automatai „Kalašnikov“ - AKS-74U, su užlenkiamomis buožėmis ir trumpesniais ugnies slopintuvais, talpinantys po 30 šovinių 5,45x39 mm kalibro, neperšaukamas sovietų gamybos 15 - 16 kg liemenės su titano plokštelėmis, kurias buvo ganėtinai sunkoka nešioti visą dieną.



Taip atrodė vizualinė popiežiaus Jono Pauliaus II apsauga 1993 m. Lietuvoje - vyrai juodais kostiumais. Nuotraukoje matyti policininkai, stovintys veidais į žmonių minias prie metalinių atitvarų. Reikėtų pažymėti, kad asmeninė popiežiaus apsauga apėmė ir maršrutų planavimą, ir sekimą minioje potencialių asmenų, galinčių įvykdyti bet kokį išpuolį, naudotos specialios ryšių priemonės bei dažniai.

Geriau už visus atrodė valstybės apsaugos departamento vyrai (VAD), kurie buvo aprūpinti Glock pistoletais 9 mm, talpino po 17 – 19 šovinių į dėtuvę, Sig Sauer P226 pistoletai 9 mm - po 13 šovinių, neperšaukamomis liemenėmis, ryšio priemonėmis. Imti naudoti diplomatai, esant krizinei situacijai gelbėtų saugomąjį dengiant nuo kėsinimosi ir diplomatai – automatai, su kuriais akimirksniu įmanoma atidengti ugnį užpuolimo kryptimi. Na, o klasikinis važiavimas ant laiptelių papomobilyje iš visų pusių yra dar kaip ir psichologinio, ir įvaizdžio palaikymo sudėtinė dalis.

Reikėtų pastebėti ir tai, kad popiežiaus apsaugai buvo naudojami vis kiti apsaugos žmonės su įvairiomis transporto priemonėmis. Maršrutai buvo numatyti griežtai kiekvienai apsaugos grupei. Iš nuotraukų matyti, kad prie popiežiaus buvo pastovūs apsaugininkai, žinoma, ne tik iš paties Vatikano, bet ir vadovybės apsaugos vyrų. Ir šiandien stebiuosi, iš kur popiežius Jonas Paulius II turėjo tiek jėgų išlaikyti tokį visuomenės milžinišką dėmesį.



Popiežiaus Jono Pauliaus II apsauga 1993 m. rugsėjo 5 d. Vilniuje, nuotrauka Pauliaus Lileikio, LCVA

Popiežiai, kuriuos teko matyti Kauno Rotušės aikštėje



Artimai matytas Šventasis Popiežius Jonas Paulius II (1920 05 18 – 2005 04 02), 1993 m. rugsėjo 6 d., Kaune. Nuotrauka Edmundo Katino

Popiežius Jonas Paulius II Lietuvoje sukėlė nepaprastą atmosferą, virtusia tikra euforija visuomenei, kuri liejo džiaugsmo ašaras matydama Šventąjį Tėvą. To Lietuvoje dar nebuvo, nors dešimtys tūkstančių žmonių eidavo į mitingus, koncertus, o vienas žmogus - Popiežius Jonas Paulius II laimino vėl tapusią laisvą lietuvių tautą nuo sovietinės okupacijos, netgi prabildamas lietuviškai. Vos nusileidęs lėktuvu Vilniuje, popiežius pabučiavo Lietuvos žemę. Tai buvo vienas įtakingiausių žmonių pasaulyje, tačiau Lenkijoje komunistų valdžia jo nekentė, kadangi popiežius palaikė darbininkų judėjimą „Solidarumas“, krikavo komunistų valdžią.

Popiežius Jonas Paulius II, būdamas ne italų, nuo Adriano VI 16 amžiuje, trečiasis ilgiausiai ištarnavęs popiežius Vatikano istorijoje po Pijaus IX ir Šv. Petro, taip pat daugiausia keliavęs istorijoje, nes aplankė 129 šalis. Šis lenkų kilmės popiežius beatifikavo 1344 žmones⁵⁵ ir kanonizavo 483 šventuosius, daugiau nei kiti popiežiai per 500 metų kartu sudėjus, o pats po mirties buvo beatifikuotas 2011 m. gegužės 1 d. jį pakeitusio Benedikto XVI. Popiežius Jonas Paulius II 2014 m. balandžio 27 d. buvo kanonizuotas šventuoju kartu su popiežiumi Jonu XXIII.

⁵³ Terror Attack on Nice: Dead After Grenade-Filled Truck Plows Into Crowd.

⁵⁴ Ieškoma dar vieno įtariamojo dėl teroro akto Berlyne, 2016.12.21 20:15. LRT.lt

⁵⁵ Beatifications by Pope John Paul II, 1979 – 2000. Office of Papal Liturgical Celebrations. Retrieved 1 January 2023.



POPIEŽIUS PRANCIŠKUS (1936 12 17 – 2025 04 21)



<https://www.youtube.com/watch?v=efa84GY5poU>

Keistas jausmas apėmė, kalbant tiesioginiame eteryje prie Kauno Rotušės ir matant pro šalį einantį popiežių Pranciškų. Stop kadre Raimundas Volbergas, dešinėje mokytoja Ramunė Dumbravienė, 2018 09 23.

Prabėgus dešimtmečiams, būdamas prie pat Kauno Rotušės, vėl mačiau Romos katalikų popiežių. Tai buvo popiežius Pranciškus. 2018 m. rugsėjo 23 d. sekmadienį nuo 10 val. ryto Kauno Santakoje suplūdus 100 000 maldininkų, buvo aukojamos šv. Mišios ir sukalbėta „Viešpaties angelo“ malda iš Kauno pasauliui. Tradiciškai šią maldą Vatikano naujienų tarnyba transliuoja iš Vatikano.

Popiežius Pranciškus po pietų su Lietuvos vyskupais Kauno arkivyskupijos kurijoje ėjo palengva į Kauno arkikatedrą baziliką susitikti su dvasininkais, pašvęstaisiais ir seminaristais, atvykusiais iš visų trijų Baltijos šalių. Matėsi, kaip sunkiai popiežius ėjo, bet vykdė savo misiją savo jėgomis, lydimas apsaugos ir vyskupų. Tai buvo jau kitas popiežius, kuris moderniau svarstė tikėjimo dogmas, vėl aplankęs Kauną, kuriame jau virė normalus europietiškas gyvenimas. Tokio ažiotažo kaip prieš 25 metus, sutinkant popiežių Joną Paulių II, jau nebuvo. Visur dvelkė ramybe ir, žinoma, sakralumu.

Popiežius Pranciškus, buvo pirmasis iš Naujojo pasaulio, taip pat pirmasis popiežius ne iš Europos po 1200 metų, o buvo kilęs iš Pietų Amerikos - Argentinos, pirmasis popiežius jėzuitas. Simboliška: Kaune, greta Rotušės yra Jėzuitų gimnazija.

Popiežius Pranciškus per savo pontifikatą aplankė virš 60 valstybių, palaikė savo kalbose netradicinės orientacijos asmenis ir ragino įteisinti tos pačios lyties asmenų sąjungas, formavo atviresnės ir gailestingesnės Katalikų bažnyčios įvaizdį, ragino Europos valstybes priimti pabėgėlius, 2017 m. lapkričio 19 d. jo dėka yra minima Pasaulinė vargstančiųjų diena. Šis popiežius siekė įtraukti moteris į bažnyčios reikalų priėmimą, bet nepritarė moterų kunigystei, buvo kritikuojamas už kalbas dėl karo Ukrainoje pabaigimo, lankymąsi Rusijoje.

Visgi, prisiminkime, išėjusiojo į amžinybę popiežiaus Pranciškaus esmę:

2013 m. lapkričio 26 d. paskelbtas jo pontifikato programinis dokumentas – apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium*. „Svajoju apie misionierišką Bažnyčią, - rašė Pranciškus. – Svajoju apie Bažnyčią, kuri sugeba atsinaujinti, kad papročiai, stiliai, tvarkaraščiai, kalba ir visos struktūros labiau rūpintųsi evangelizuoti šiandienos pasaulį, nei išsaugoti status quo”.

2015 m. paskelbė pirmąją Bažnyčios istorijoje encikliką ekologijos tematika – *Laudato si*, priminęs, kad esame gamtos dalis.

2016 m. Pranciškus paskelbė apaštališkąjį paraginimą *Amoris laetitia*. Tai buvo dviejų Vyskupų sinodo asamblėjų rezultatas. Popiežius atkreipė dėmesį į padėtį, kurioje yra atsidūrusi daugybė pakrikštytųjų, išsiskyrusių ir sudariusių civilinę santuoką, siekė pastoracinio palydėjimo.

2015 m. pabaigoje prasidėjo Pranciškaus paskelbti Gailestingumo metai.

Kėlė klausimus ir dėl vaikų išnaudojimo bažnyčios aplinkoje, kad tokie nusikaltimai nebūtų toleruojami, o nukentėjusieji sulauktų pagalbos. 2019 m. vasario mėn. tam klausimui buvo sušauktas vyskupų konferencijos susirinkimas, o vėliau paskelbtas apaštališkasis laiškas *Vos estis lux mundi* su naujomis griežtomis kovos su seksualiniais nusikaltimais ir vyskupų atsakomybės už pažeidžiamųjų asmenų apsaugą normomis.

2019 m. Pranciškus lankėsi Jungtiniuose Arabų Emiratuose, kuomet popiežius ir Kairo Al-Azharo didysis imamas pasirašė dokumentą apie žmonių brolybę dėl taikos pasaulyje. Šis dokumentas tapo svarbiu krikščionybės ir islamo santykių etapu.

2020 m. Pranciškus paskelbė savo encikliką *Fratelli tutti* - apie brolybę ir socialinę draugystę.

2022 m. birželio 5 d. įsigaliojo apaštališkoji konstitucija. *Praedicate Evangelium*, užbaigiant tuoj po išrinkimo popiežiumi Pranciškaus pradėtą Romos kurijos reformą.

Galiausiai, vienas svarbiausių Pranciškaus pradėtų procesų yra Bažnyčios sinodiškumo sampratos gaivinimas – sugrįžimas prie apaštalų laikų taisyklės, kad Bažnyčia – tai visų pirma per istoriją keliaujanti Dievo tauta. Tam buvo skirtos dvi Vyskupų sinodo sesijos, vykusios 2023 m. spalį ir 2024 m. spalį. Pranciškus norėjo, kad sinodinio proceso įgyvendinimas būtų aptartas ir įvertintas bažnyčios asamblėjoje, kuri turėtų įvykti 2028 m.

Pernai (2024 m.) gegužės mėnesį Pranciškus paskelbė Jubiliejaus bulę „Spes non confundit“, o per Kalėdų vigiliją – atidarė Šv. Petro bazilikos Šventąsias duris. Jubiliejų užbaigti teks jau jo įpėdiniui. (jfm / Vatican News)⁵⁶.



Popiežius Pranciškus Kauno Šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedroje bazilikoje, vienuolės siekia popiežių. Nuotrauka iš Vatican Media, 2018 09 23



Dėkojant už popiežių Pranciškų Kauno arkikatedroje: „Liudijame viltį“. Nuotrauka Gabrielės Plerpaitės, 2025 04 26. Kauno arkivyskupijos informacinė tarnyba

Raimundas Volbergas

⁵⁶ Pranciškus – Jorge Mario Bergoglio (1936 – 2013 – 2025), 2025 balandžio 21, 13:13 Vatican News

ŠVENTASIS STANISLOVAS.

Atspindžiai Mitėniškių dvare

Jeigu šiandien paklaustumėte, kas sieja Šv. Stanislovą ir Montvilas Vilniuje, Šetoje ar Mitėniškėse? Kokių atsakymų sulauktume? Vilnietis greičiausiai nustebtų, prisimintų Vilniaus Šv. vysk. Stanislovo ir šv. Vladislavo arkikatedros baziliką, pasiūlytų nueiti į joje esančią Šv. Stanislovo koplyčią⁵⁷ ar pažvelgti į Didžiajame bažnyčiose altoriuje esantį Pranciškaus Smuglevičiaus paveikslą „Šv. Stanislovo mirtis“. Šėtiškis, susimąstęs, pasiūlytų aplankyti Šėtos Švč. Trejybės bažnyčią ir paklausti klebono kun. Roberto Gedvydo Skrinso ir pasiūlytų apsilankyti Šėtos kapinėse. Gal ten pavyktų surasti atsakymą? O ką Jums pasakytų atsitiktinai sutiktas praeivis Mitėniškėse? Paskutinį ilgą Mitėniškių gyventoją Šėtos parapija išlydėjo į Šėtos kapinių kalvelę visai neseniai, tik šių metų, 2025 m. balandį. Tikėtina, kad parodytų Jums atminimo akmenį buvusioje Mitėniškių dvarvietėje, skirtą broliams Montviloms. Gaspadinė primintų dar, kad per Šv. Stanislovą (gegužės 8 d.) metas sodinti svogūnus, liaudiškai vadinamus cibuliais⁵⁸⁻⁵⁹. Tiesa, 2025 m. gegužės 8 d. visą pasaulį apskriejo žinia – išrinktas naujasis popiežius, antrasis iš Amerikos žemyno ir pirmasis iš Jungtinių Amerikos valstijų, iš išeivijos lietuvių židinio Čikagos!

Norėdami labiau pažinti Šv. Stanislovą nusikelkime mintimis į Lenkiją, į karalių miestą - Krokuvą, o vėliau, ir į Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės sostinę Vilnių - Vilniaus arkikatedrą baziliką ir pažvelkime į jos didį altorių...

Krokuva

Šv. Stanislovas (Stanisław ze Szczepanowa) (1030-1079) – vyskupas, kankinys. Tikėtina, kad jis gimė 1030 m. liepos 26 d. Rabod ir Ščėpanovo kaime netoli Krokuvos (Lenkijoje). Kaip teigė Jonas Dlugošas, Stanislovas gimė Vieslavo ir Malgožatos arba Bognos šeimoje, mokėsi namuose, vėliau, tikėtina, Tynco benediktinų vienuolyne, nėra abejonės, kad studijavo užsienyje, gal Paryžiuje (Prancūzija) arba Lježe (Belgijoje)⁶⁰. Apie 1059 m. buvo įšventintas kunigu⁶¹. Pasižymėjo, pamokslininko gabumais, todėl Krokuvos vyskupas Lambertas Sula nominavo jį Krokuvos katedros kanauninku. Stanislovas dirbo tuometinio Krokuvos vyskupo Lamberto Sulos kanceliarijoje. 1070 m. mirus vyskupui Lambertui, Stanislovas nominuotas Krokuvos vyskupu. Nors popiežius Aleksandras II (1073) patvirtino Šv. Stanislovo kandidatūrą⁶², vyskupo šventimai įvyko tik 1072 m. Lenkijos kunigaikščiui Boleslovui II Drąsiajam sutikus⁶³. Krokuvos vyskupas Stanislovas buvo uolus ir bekompromisis, gimtajame laike pastatė Šv. Marijos Magdalenos bažnyčią.

Dėl amoralaus, žiauraus elgesio Krokuvos vyskupas Stanislovas perspėjo Lenkijos karalių Boleslovą II Drąsųjį ir žadėjo net jį ekskomunikuoti. Lenkijos karalius pažadėjo pasitaisyti, bet vėl pagrobė vieno bajoro žmoną, todėl buvo Bažnyčios ekskomunikuotas.

1079 m. sužinojęs ir įtūžęs Karalius Boleslovas II Drąsusis įsiveržė pats, nes pavaldiniai atsisakė į jį vyskupo Stanislovo koplyčią Krokuvos priemiestyje Skalkoje ir Šv. Mišių metu nužudė Stanislovą. Ilgus metus egzistavo net keletas versijų dėl Šv. Stanislovo nužudymo. 1963 m. Krokuvos vyskupas Karolis Voityla (Šv. popiežius Jonas Paulius II)⁶⁴ kreipėsi į teismo medikus su prašymu atlikti Šv. Stanislovo kaukolės tyrimus. Teismo medikai patvirtino, kad Šv. Stanislovui buvo suduota 7 kartus aštriabriauniu geležiniu daiktu iš nugaros⁶⁵⁻⁶⁶⁻⁶⁷. Popiežius Šv. Grigalius VII

(1020-1085) dėl vyskupo Stanislovo nužudymo paskelbė Lenkijai interdiktą⁶⁸. Kilus maištui, Lenkijos karalius Boleslovas II Drąsusis pabėgo į Lenkiją⁶⁹. 1088 m. Šv. Stanislovo palaikai buvo pernešti į Krokuvos Vavelio katedrą⁷⁰.

Nors Šv. Stanislovo⁷¹ kultas gyvavo nuo pat jo mirties, jo paskelbimas šventuoju užtruko net keletą šimtmečių. Šv. Stanislovo kanonizacijos procesą pradėjo popiežius Grigalius VII⁷², tačiau popiežius turėjo palikti Romą ir išvykti tremtin. 1138 m. Lenkijos karalystė buvo padalinta į provincijas. 1229 m. Šv. Jackaus (Hiacinto) dėdė Krokuvos vyskupas Iwo Odrowonžas (Iwo Odrowąż, apie 1160–1229) paliepė dominikonui Vincentui iš Kielcų parašyti Stanislovo gyvenimo aprašymą, nes tai buvo reikalaujama Romoje Šv. Stanislovo kanonizacijai. 1250 m. popiežiaus Inocentas IV⁷³ sudarė komisiją, vėliau buvo išsiųstas pranciškonas Jokūbas iš Veletri patikrinti stebuklą, kurie įvyko Šv. Stanislovui užtariant ir ar visą laiką nuo Šv. Stanislovo mirties buvo puoselėjamas Lenkijoje jo kultas⁷⁴⁻⁷⁵.

1253 m. rugsėjo 8 d. popiežius Inocentas IV (1195-1254) Šv. Pranciškaus bazilikoje Asyžiuje kanonizavo vyskupą Stanislovą⁷⁶. Kanonizacijos bulei pasiekus Lenkiją, šventojo relikvijų išaukštinimo ir paskelbimo šventuoju ceremonija Lenkijoje įvyko **1254 metų gegužės 8 dieną**. Nors visuotinėje bažnyčioje Šv. Stanislovo šventė minima balandžio 11 d. - Šv. Stanislovo mirties diena (1079 m. balandžio 11 d.)⁷⁷, o Lenkijoje minima gegužės 8 d.

Kiekvienais metais pirmą sekmadienį po Šv. Stanislovo dienos (gegužės 8 d.) nuo Krokuvos Vavelio Šventųjų Stanislovo ir Vladislavo katedros, kur ilsisi Šv. Stanislovo palaikai, rengiama iškilminga procesija į Skalką, kur buvo nužudytas Šv. Stanislovas, nešama Šv. Stanislovo galvos relikvija, lydima kitų šventųjų relikvijų, Lenkijos vyskupai, dvasininkijos, vienuolių atstovai bei tikintieji, pasipuošę tautiniais rūbais. Procesijos metu giedamos giesmės. Skalkoje prie lauke įrengto altoriaus aukojamos iškilmingos Šv. Mišios, po kurių visi procesijos dalyviai su relikvijomis vėl grįžta į Vavelį. Beje, Šv. Mykolo archangelo bažnyčios rūsiuose Skalkoje (Krokuva, Lenkija) palaidotas Nobelio premijos laureatas, gimęs Šateikiuose (Kėdainių raj.) poetas Česlovas Milošas (Miłosz Czesław (1911-2004)⁷⁸.

Lietuva, Vilnius

O kokį šventąjį minime Lietuvoje gegužės 8 d.?⁷⁹⁻⁸⁰ Šv. Stanislovo dieną, nes Šv. Stanislovas vienas iš Lenkijos pagrindinių globėjų⁸¹. 1387 m., pakrikštijus Lietuvą, Šv. Stanislovas tapo ir Lietuvos, ir Vilniaus arkikatedros bazilikos globėju. Pasak legendos, 1388 m. gegužės 8 d. Krokuvos katedros kapitula padovanojo Šv. Stanislovo rankos formos relikvijorių naujai pastatytai Vilniaus Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislavo katedrai⁸². Šv. Stanislovo 2021-aisiais relikvijorius sugrįžo į Vilniaus arkikatedros Šv. Stanislovui skirtą koplyčią⁸³⁻⁸⁴.

Šv. Stanislovo dieną paskutinis Abiejų Tautų Respublikos valdovas, Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis (1732-1798) įsteigė 1765 m. gegužės 7 d. Šv. Stanislovo ordiną⁸⁵. Pagal statutą Šventojo Stanislovo ordinas galėjo būti skiriamas už nuopelnus Tėvynei ir valdovui. Jį galėjo gauti tik bajorai, pateikę 4 kartų herbus iš tėvo ir motinos pusės. Šv. Stanislovo ordinas buvo teikiamas gegužės 8 dieną – Šv. Stanislovo dieną⁸⁶. Šventojo Stanislovo užtarimo prieš Žalgirio mūšį prašė ir Jogaila. Šv. Stanislovą savo globėju pasirinko ir Lietuvos Didysis kunigaikštis, ir Lenkijos karalius Žygimantas Senasis⁸⁷.

⁵⁷ <https://www.katedra.lt/koplycia/stanislovo/>

⁵⁸ <https://www.4261.vu.lt/?w=cibulis>

⁵⁹ <http://www.piligrimai.lt/sv-stanislovas/>

⁶⁰ <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/05-08a.php3>

⁶¹ <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/05-08a.php3>

⁶² <https://www.newadvent.org/cathen/01286a.htm>

⁶³ <https://www.bernardinai.lt/sv-stanislovas-nepatogus-vyskupas/>

⁶⁴ Šv. Popiežius Jonas Paulius II

⁶⁵ <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/05-08a.php3>

⁶⁶ Michał Rożek, Skalka, Petrus, 2011, 16 psl.

⁶⁷ <https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/28363b96-269d-4033-b0a6-4d21c39fe2a4/content>

⁶⁸ Interdiktas - bažnytinė bausmė

⁶⁹ <https://www.bernardinai.lt/sv-stanislovas-nepatogus-vyskupas/>

⁷⁰ <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/05-08a.php3>

⁷¹

⁷² <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/05-08a.php3>

⁷³ <https://www.delfi.lt/archive/1253-06-24-popieziaus-inocento-iv-raste-nurodyta-isventinti-lietuvos-vyskupu-karaliui-mindaugui-priimtina-asmeni.d?id=22444434>

⁷⁴ <https://teologiapolityczna.pl/paradoks-sw-stanislawy-rozmowa-z-anna-dryblak>

⁷⁵ <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/05-08a.php3>

⁷⁶ <https://web.archive.org/web/20160309212720/http://rossbm.org/pl/1/informacje-o-krolewskim-orderze-swietego-stanislawy-biskupa-meczennika/141/proces-kanonizacyjny-sw-stanislawy-w-zrodlach-historycznych>

⁷⁷ <https://lk.katolikai.lt/04-11/sv-stanislovas>

⁷⁸ <https://www.kedainiai.lt/kedainiu-krastas/ceslovas-milosas/363>

⁷⁹ <https://day.lt/sventes/straipsniai/cibulinis>

⁸⁰ <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/211830/l-klimka-stanislovo-vardadienis-cibulinis?srltid=AfmBOoqmb2QZWa3-LVAstGSgyf4s0YbgUCc4pO2reUDwkSJCfxLoyBUY>

⁸¹ <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/05-08a.php3>

⁸² <https://gazetakrakowska.pl/relikwiarze-sw-stanislawy/ar/51944>

⁸³ <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1872919/vilniaus-katedros-lobynas-sv-stanislovo-relikvijorius-ir-asmenybe-gynusi-moralines-vertybes?srltid=AfmBOoqH2qkDO4Vm8751Bj-2QUphn3eM63ZeVq3cYOwyuJcgNdc9DkKO>

⁸⁴ <https://www.vle.lt/straipsnis/sventojo-stanislovo-ordinas/>

⁸⁵ <https://www.vle.lt/straipsnis/stanislovas-augustas-poniatovskis/>

⁸⁶ <https://www.vle.lt/straipsnis/sventojo-stanislovo-ordinas/>

⁸⁷ <https://martyrologium.blogspot.com/2010/05/sw-stanislaw-ze-szczepanowa.html>

Šėta. Stanislovai Montvilų giminėje

Šėtos Švč. Trejybės bažnyčios presbiterijos dešiniajame altoriaus antrame tarpsnyje yra Šv. Stanislovo atvaizdas, o priešais jį - Šv. Juozapo atvaizdas. Prisiminkime, kad Mitėniškių dvaro šeimininku buvo Stanislovas Motiejus Montvila, kuris turėjo sūnų Stanislovą Adomą.

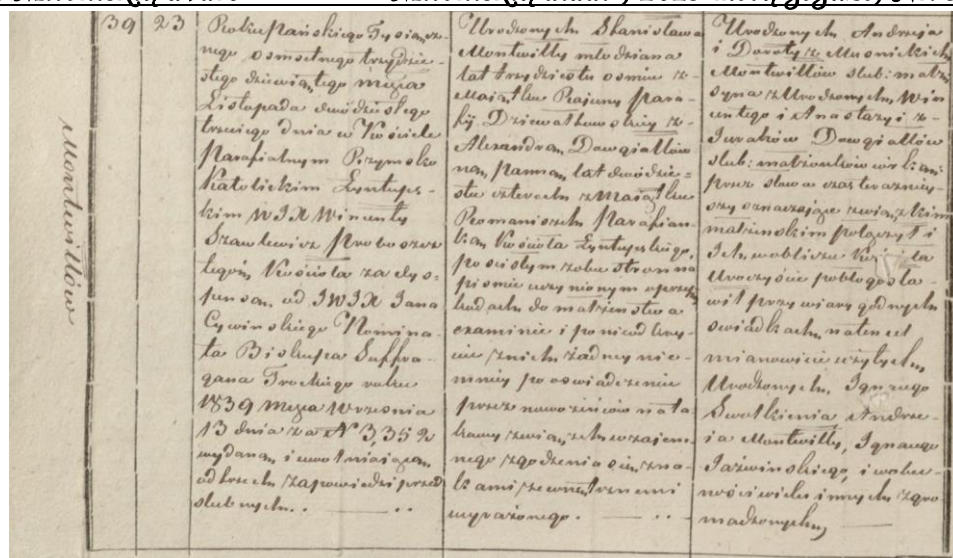
Iš Montvilų genealogijos sužinome, kad Stanislovas Motiejus Montvila gimė 1801 m. balandžio 18 d.⁸⁸

Remiantis Švenčionių dekanato Lentupio⁸⁹ bažnyčioje 1839 m. lapkričio 23 d. Nr. 39 randamu įrašu, sužinome, kad 38 metų Stanislovas Montvila, bajorų Andriejaus ir Dorotos iš Musnickių Montvilų sūnus, iš Rajūnų dvaro, Deltuvos parapijoje susituokė su 24-erių metų Aleksandra Daugėlaite, bajorų Vincento ir Anastazijos Juragaitės dukra, iš Romaniškių dvaro Lentupio parapijos⁹⁰.

Šėtos miestelio kapinėse Montvilų panteone tebėra įspūdingas juodo granito paminklas, šiandien Šėtos gimnazijos muziejuje yra saugoma, o anksčiau Šėtos Švč. Trejybės bažnyčios presbiterijoje sūnaus paaukota epitafija, skirta Stanislovui Montvilai.



Šv. Stanislovo paveikslas Šėtos Švč. Trejybės bažnyčioje, 2025-03-30, nuotrauka kunigo R. G. Skrinkso



Stanislovo ir Aleksandros iš Daugėlų Montvilų santuokos įrašas⁹¹

Žinoma, kad Stanislovas Motiejus Montvila mirė 1870 m. spalio 24 d. 70 metų nuo senatvės Mitėniškių dvare, paliko našlę Aleksandrą iš Daugėlų ir keturis sūnus: Stanislovą, Aleksandrą, Juozapą ir Vincentą bei dukras Kazimierą ir Zofiją. Palaidotas Šėtos kapinėse⁹². Kaip rašo 1863–1864 m. vienas iš sukilimo dalyvių Jokūbas Geištoras (Jakób Gieysztor (1827-1897), išleidęs prisiminimus „Pamiėtnik Jakóba Gieysztoro z lat 1857–1865 (Jokūbo Geištoro atsiminimai 1857–1865), S. Montvila buvo darbo ir savišalpos pavyzdys, kilęs iš neturtingos bajorų giminės. Mirus tėvams, paveldėjo tik kelis tūkstančius rublių. Nuomojo iš J. Geištoro tėvo Medekšių 36 valakų palivarką, o turtą susikrovė, nuomodamas iš Zabielių ir Tiškevičių dvarus. S. Montvila buvo stropus, darbštus ir labai taupus žmogus. Ilgą laiką nieko nepirko, valgydavo kartu su tarnais, vilkėjo skrandį. Vedė Daugėlaitę, gavo kraitį. Mirdamas paliko didelius turtus uždirbtus sąžiningu darbu. Stanislovas Montvila nors ir buvo „seno sukirpimo“, bet racionalus žmogus.



Stanislovo Montvilos kapas Šėtos kapinėse, 2025-11-29, nuotrauka dr. J. Puišo

⁸⁸ Montvilų giminės bajoriškos kilmės išvada, 6-erių kartų giminės medis, 1835-02-04. LVIA F 391 ap. 1 b. 1045 l. 66

⁸⁹ Lentupis (bltr., rus. Лынтупы, Lyntupy), miestelis Baltarusijoje, Vitebsko srities Pastovio rajone, 1 km nuo Lietuvos sienos, 16 km į pietryčius nuo Švenčionių

⁹⁰ Stanislovo ir Aleksandros Montvilų santuokos įrašas, LVIA F604 ap. 37 b55, 362 v psl.

⁹¹ Žiūrėti į 90 nuorodą (redakatoriaus pastaba).

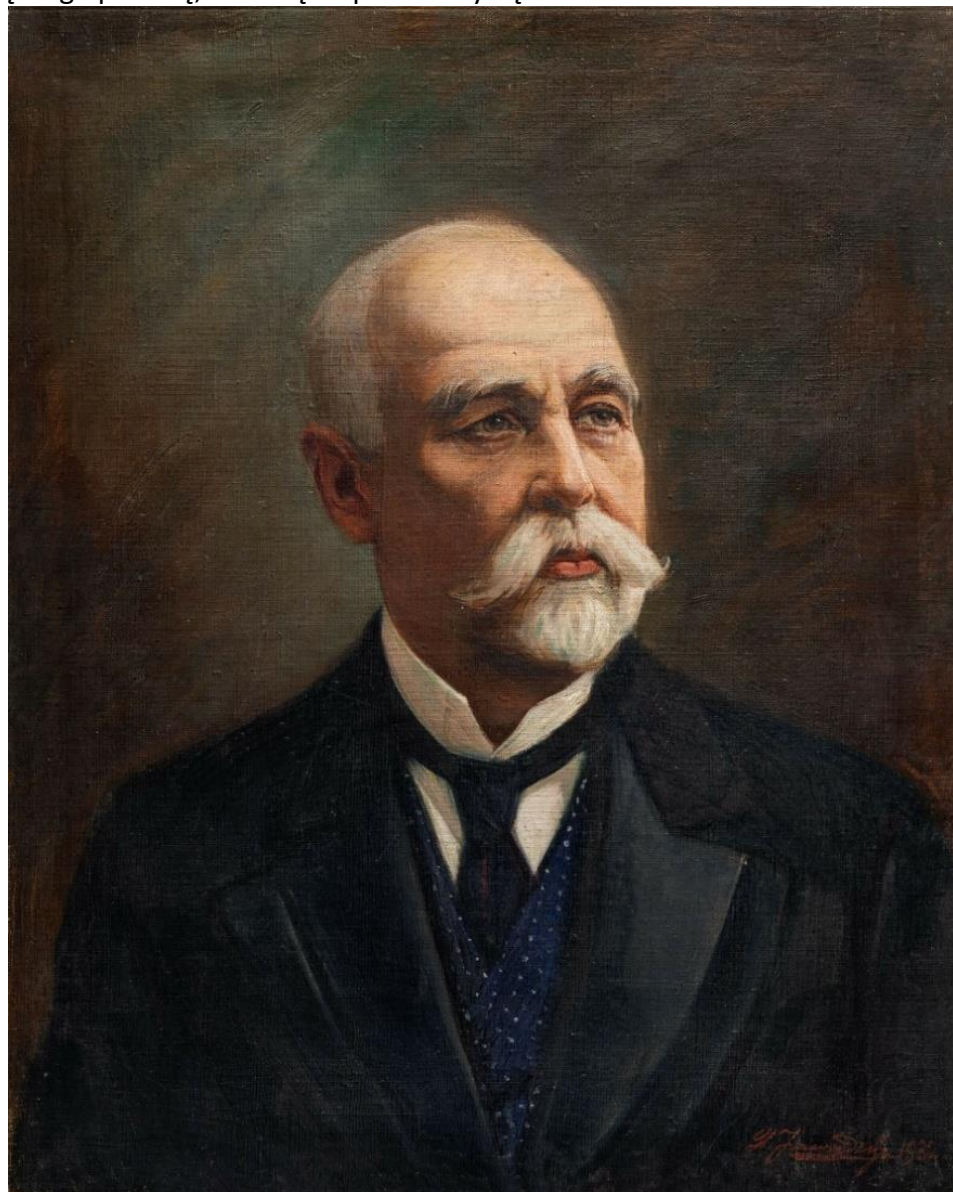
⁹² Stanislovo Montvilos mirties įrašas, LVIA F 669 ap. 10 s.v. 18, 151 psl., <https://eais.archyvai.lt/repo-ext-api/share/?manifest=https://eais.archyvai.lt/repo-ext-api/view/267606377/311427102/lt/iiif/manifest&lang=lt&page=263>

Prieš pat J. Geištoro suėmimą 1863 m. birželio pabaigoje / liepą Stanislovas Montvila aplankė jį, norėdamas pasitarti, kaip jis turi elgtis, nes jo sūnus Aleksandras veržėsi į sukilimą. J. Geištoras patarė, kad Aleksandras Montvila liktų namuose, nes buvo dar vaikas. Vyresnysis brolis Stanislovas, palikęs universitetą, dalyvavo sukilime, buvo sužeistas prie Biržų. J. Geištoro nuomone: nebuvo vilčių, kad ginkluotas sukilimas pasiseks, o aukos ir demonstracijos turėjo baigtis. Stanislovas Montvila užklausė J. Geištoro dėl finansinių reikalų ir pasiūlė paskolinti, tačiau J. Geištoras nuoširdžiai padėkojo, neėmė, bet padėkojo⁹³. Kai J. Geištoras iš Irkutsko ėmė tiekti apavą ir parašė Stanislovui Montvilai, prašydamas paskolinti 1000 rublių, nors tarpininkavo Stanislovo Montvilos sūnus Aleksandras, suteikti paskolą J. Geištorui buvo atsakyta. Nepaisant šio fakto, J. Geištoras visada vertino Stanislovą Montvilą, kaip vieną garbingiausių dvarininkų⁹⁴.

Jo sūnus Stanislovas Adomas Montvila gimė 1841 m. gruodžio 15 d. Deltuvos dvare⁹⁵. Pakrikštytas 1842 m. sausio 11 d. Deltuvos bažnyčioje⁹⁶. Apie 1858 m. Vilniuje šis Montvila, baigęs gimnaziją aukso medaliu, išvyko mokytis į Maskvą. Ten, pagal pono Stepono Okuličiaus žinias, studijavo trejus metus⁹⁷. Vėliau studijas tęsė Krokvos Jogailos universitete, tačiau, prasidėjus 1863 metų sukilimui, grįžo į Lietuvą, Vilniuje kartu su bičiuliais įsijungė į Zigmanto Sierakausko vadovaujamą sukilėlių būrį, dalyvavo kautynėse, ties Biržais buvo sužeistas ir pasitraukė iš kovinių veiksmų. Po sukilimo numalšinimo buvo nubaustas tik namų areštu.

...Troškūnai, Panevėžys, Dublinas...

Apie 1864 m. Stanislovas Adomas Montvila įsikūrė Troškūnų dvare, kur įrengė pieninę, malūną ir spirito varyklą⁹⁸.



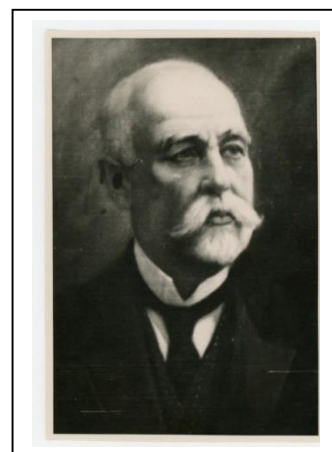
Stanislovas Adomas Montvila, 1931 m. iš www.limis.lt⁹⁹

S. Montvila įsteigė akcinę bendrovę "S. Montvila", 1890 m.¹⁰⁰ (1891 m.)¹⁰¹. Panevėžyje jis įsigijo kaulų malimo įmonę ir ją pertvarkė į mielių ir

spirito fabriką, įrengė ir eksploatavo malūną. Kartu su broliu Juozapu Montvila įsteigė brolių Montvilų fondą, skatino labdaringą veiklą. Apie 1906 m. Troškūnų dvare S. Montvila įkūrė vargšų vaikų lietuvišką-lenkišką mokyklą, kurioje veikė trys skyriai ir mokėsi apie 200 vaikų¹⁰². S. Montvila subūrė gabius muzikai berniukus į Troškūnų vargonininko Jono Balčiūno organizuotą berniukų chorą, gabiausius siuntė mokytis į Juozapo įsteigtą Vilniuje vargonininkų mokyklą.

1913 m. S. Montvila skyrė šaltkalvystės dirbtuvių pastatą pirmajam Panevėžio teatrui, kuriuo galėjo pasinaudoti visos tautinės bendruomenės, ten pat 1914 m. įrengė ir kino salę bei atskirą elektrinę patalpoms apšviesti. Reikia paminėti, kad per dvejus metus šiame teatre buvo pastatytos 26 pjesės salėje, kurioje tilpdavo net 300–350 žiūrovų¹⁰³.

Stanislovas Adomas Montvila mirė 1916 lapkričio 25 d. Panevėžyje, nesukūręs šeimos. Palaidotas Šėtos Montvilų panteone¹⁰⁴.



Stanislovo Adomo Montvilos tapyto portreto nuotrauka, 1957 m., nuotrauka iš www.limis.lt¹⁰⁵

Stanislovo Adomo Montvilos verslą ir Troškūnų dvarą paveldėjo jo sūnėnas Stanislovas Aleksandras Montvila, brolio Aleksandro Montvilos sūnus, Stanislovo Motiejaus Montvilos vaikai (1883–1958), kuris 1940 m. buvo priverstas pasitraukti iš Lietuvos. Per Vokietiją pateko į Airiją, dirbo sunkius fizinius darbus ir mirė 1958 m. rugpjūčio 3 d. 75 metų amžiaus¹⁰⁶, paliko žmoną Jadvyga Huszcza Montwill ir paliko

vienintelį sūnų Alex (Alexander) Montwill (1935–2023). Palaidotas Dublino Deans Grange kapinėse, šalia savo tetos Stefanijos Montvilaitės O'Rourke¹⁰⁷.



Stanislovas Aleksandras Montvila¹⁰⁸

Dr. Judita Puišo

⁹³ Jokūbo Geištoro atsiminimai 1857–1865, MELC 2022, 224 psl.

⁹⁴ Jokūbo Geištoro atsiminimai 1857–1865, MELC 2022, 355–356 psl.

⁹⁵ Stanislovo Montvilos krikšto metrika, LVIA F 669 ap. 1 b. 1960, 19 v. psl.

⁹⁶ Stanislovo Montvilos krikšto metrika, LVIA F 669 ap. 1 b. 1960, 19 v. psl.

⁹⁷ Jokūbo Geištoro atsiminimai 1857–1865, MELC 2022, 449 psl.

⁹⁸ <https://www.anykstenai.lt/asmenys/asm.php?id=1563>

⁹⁹ <https://www.limis.lt/valuables/e/805191/490102437?searchId=79585999>

¹⁰⁰ <https://www.anykstenai.lt/asmenys/asm.php?id=1563>

¹⁰¹ <https://paneveziokrastas.pavb.lt/personalija/montvila-stanislovas/>

¹⁰² <https://www.anykstenai.lt/asmenys/asm.php?id=1563>

¹⁰³ <https://kpd.lrv.lt/lt/naujienos/miteniskiu-dvarvieteje-iamzinti-garsieji-montvilos/>

¹⁰⁴ <https://paneveziokrastas.pavb.lt/personalija/montvila-stanislovas/>

¹⁰⁵ <https://www.limis.lt/valuables/e/805633/90891792?searchId=51764596>

¹⁰⁶

https://www.geni.com/photo/view/6000000122270884850?album_type=photos_of_me&end=&photo_id=6000000207745738835&project_id=&start=&tagged_profiles=

¹⁰⁷ <https://mokslolietuva.lt/2024/12/karo-vaikas/>

¹⁰⁸ Kończa Ludwika: Pamiętnik. Wspomnienia z Rosji, Persji i Afryki, 1941–1947. 1994, 241 psl.

„Montvilinės“ pripažinimas: iš lietuviškos reklamos istorijos

XIX a. antrojoje pusėje pradėjus rengti įvairias pramonės, amatininkystės, žemės ūkio, meno, etnografijos, išradimų ir kt. parodas atsivėrė naujos galimybės verslui ir atskiriems išradėjams parodyti savo naujus gaminius, meno kūrinius, auginamas gyvulių ir augalų veisles ir kt. Ekspertų komisijos premijuodavo ir apdovanodavo išskirtinių gaminių kūrėjus, išradėjus, menininkus ar augintojus. Nugalėtojams buvo įteikiami aukso, sidabro ir bronzos medaliai ar juos atitinkantys diplomai, piniginiai ir daiktiniai prizai. Verslininkai šiuos pripažinimo ženklus pradėjo aktyviai naudoti gaminių etiketėse, tai įgavo reklamos prasmę.

Žemės ūkio parodose, kurios apėmė ir pramonę bei amatininkystę, dalyvavo ir pripažinimą buvo pelnęs Stanislovo Montvilos (1842–1916) Panevėžyje nuo 1890 m. veikęs Mielų ir spirito fabrikas. Kiekvieną parodose pelnytą apdovanojimą fabrikas nurodydavo ir savo gaminių etiketėse. Iš jų sužinome ir nemažai svarbios informacijos apie įmonės pripažinimą.

S. Montvilos fabrikui pirmasis pripažinimo ženklas atėjo gana greitai. Fabriko produkcija apdovanojama 1893 m. Vilniaus raitelių draugijos

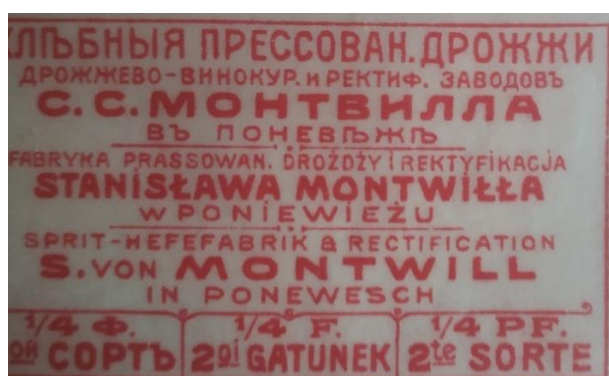
parodoje. Tai žinome iš etiketėse naudoto medalio. Tikėtina, kad šioje parodoje vertinimui buvo pateikti stiprieji gėrimai.



S. Montvilos Panevėžio Mielų ir spirito fabriko mielams skirtos etiketės dalis. Po 1904 m. Iš autoriaus rinkinio



Vilniaus raitelių draugijos 1893 m. parodos medalis¹⁰⁹



S. Montvilos Panevėžio Mielų ir spirito fabriko mielams skirtos etiketės dalis. Iš KTU Fizikos katedros docentės Juditos Puišo asmeninio archyvo.

Publikuojama etiketė buvo įsigyta aukcione 2025 metų gegužės mėnesį, rengiant šį straipsnį.

Kitais metais S. Montvilos fabrikas su savo produkcija dalyvavo 2-ojoje Visos Rusijos higienos parodoje, kurią organizavo Rusijos visuomenės sveikatos apsaugos draugija. Produkcija buvo apdovanojama medaliu. Medalį sukūrė žinomi Sankt Peterburgo medalininkai: vilnietis Abramus Grilichas (1849–1912) ir Vasilijus Nikonovas.



Visos Rusijos higienos parodos medalis, teiktas 1893 m. ir 1894 m.¹¹⁰

Tikslesnių žinių galima pateikti apie trečiąjį fabriko pelnytą apdovanojimą. Kaip rašė to meto spauda, 1900 metų rugsėjo 17 – 19 d. vykusioje

Plungės žemės ūkio parodoje¹¹¹ S. Montvila už ypatingo skonio ir išlaikymo degtinę, vadinama „Montvilinė“ (Montwiłłówka), buvo apdovanojamas aukso medalio diplomu. Šis apdovanojimas parodose buvo pradėtas teikti 1899 metais. Parodai medalį sukūrė varšuvietis Zygmuntas Weinkranzas. Medalis, kaip ir daugelis iš jų, buvo universalus: pagal poreikį buvo išraižoma reikiami parodos metai.

Trečiasis fabriko pelnytą apdovanojimas



Plungės žemės ūkio parodos medalis, teiktas 1899 m. ir 1900 m. Šiaulių „Aušros“ muziejaus fondai (trečiasis medalis – red. pastaba)

¹⁰⁹ Vaizdo šaltinis: https://test.numar.ru/medals/aleksandr-iii/vilenskoe-skakove-obshchestvo-bd_m/prices4065

¹¹⁰ Vaizdo šaltinis: https://numar.ru/medals/aleksandr-iii/1-ja-vserossiiskaja-gigienicheskaja-vystavka-russkoe-obschestvo-ohrany-narodnogo-zdorovja-1893_m/prices4024/lot31440

¹¹¹ Gozdawa wystawa w Plungianach. Kurjer, 1900, września 29 (października 12), nr. 39, 6 psl.



Kauno žemės ūkio parodos medalis, teiktas 1904 m. Vaizdo šaltinis: <https://nagrada.moscow/base/shownagr/1444/full>

S. Montvila savo gaminamoms mielėms buvo užsakęs ne vieno dizaino etiketę¹¹²⁻¹¹³. Žinomi mažiausiai keturi skirtingi variantai: naudoti herbiniai piešiniai ir liūtai, spausdinta aukso, raudona ir juoda spalvomis. Galbūt taip buvo skirstomos skirtingų mielių rūšys? Etiketėse esama duomenų ir apie ją gaminusią įmonę. Spaudinį litografavo Vilniuje įsikūrusi Notelio Maco spaustuvė ir litografija. Tai stambiausia Vilniaus spaustuvė, teikusi litografijos paslaugas daugeliui Lietuvos įmonių. Žinoma, kad ji spaus-



dino degtinės, vyno, alaus, mineralinio vandens, arbatos, mielių, saldinių, šokolado etiketes. Įmonėje litografu nuo 1874 m. dirbo kompanionas Jankelis Gelfandas. Taigi, S. Montvilos Panevėžio fabrikas šią etiketę užsakė žinomoje ir profesionalioje spaudos įmonėje. Etiketės buvo litografuotos maždaug tarp 1904 – 1906 m., nes nuo 1906 m. įmonėje atsirado dar 2 kompanionai ir jos pavadinimas turėjo keistis.

Straipsnyje liko ir neatsakytų klausimų: kiek tiksliai fabrikas savo produkcijai naudojo etikečių, už ką S. Montvilos fabrikas buvo apdovanotas kitose parodose. Į kylančius klausimus



S. Montvilos Panevėžio Mielų ir spirito fabriko mielių etiketė. Po 1904 m. Iš autoriaus rinkinio

mus atsakys tyrinėtojai, gvildenantys Lietuvos reklamos, pramonės ir Montvilų giminės istoriją.

Doc. dr. Tomas Petreikis

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas

1863-ŲJŲ SUKILIMAS. SUKILĖLIŲ APSILANKYMAS ŠĖTOJE IR PASEKMĖS

Kartuvės Šėtoje

Dažnai istoriniai įvykiai aprašomi bendromis apžvalgomis, pateikiami faktai ir skaičiai, bet to nepakanka, kad įsivaizduotume kiekvienos vietovės savitumus bei žmones. Žinoma, Šėta, esanti geografiniame Lietuvos valstybės centre, neišvengė nei karų, nei žūčių, nei turto naikinimo, grobimo ir gaisrų. 1863 metų sukilimas irgi neaplenkė Šėtos, o dėka ilgaamžės kraštiečių, mokslininkės, kraštotyrininkės, dr. Apolonijos Petrauskaitės – Žimkuvienės (1923 – 2022) kraštotyrinių tyrinėjimų metu buvo atrastas XIX a. Kauno apskrities archyvo gubernatoriaus fonde Didžiojo lauko auditoriato, skirto tardyti ir bausti sukilėlius, protokolas¹¹⁴. A. Žimkuvienė šį carinį teisinį raštą iš rusų kalbos išvertė į lietuvių kalbą. Protokole užfiksuota, kad 1863 metų gegužės 2 dieną (pagal naują kalendorių gegužės 15 dieną) sukilėliai Šėtoje nubaudė caro valdžios paskirtus tūkstantininką ir šimtininką. Sukilėlių būrys, kuriame buvo 14 – 20 žmonių, atvyko į Šėtą ir pradėjo ieškoti vietinio tūkstantininko Liutinsko ir šimtininko, liktinio kareivio Railos. Keliems vietiniams gyventojams buvo įsakyta miestelio viduryje pastatyti kartuves. Prie kartuvių buvo prikaltas lenkų kalba parašytas plakatas: „Toks galas šnipams ir parsidavėliams“. Surasti Liutinską padėjo tuo metu Šėtoje buvęs Garniškių kaimo gyventojas Ignotas Maroza. Jis nuvedė sukilėlius į žydo Iljinskio namus, kuriuose buvo pasislėpęs

tūkstantininkas, ir ten jis buvo suimtas. Kur buvo rastas šimtininkas, dokumente nenurodoma.

Skambinant bažnyčios varpai, buvo sukviešti miestelio gyventojai, kurie stebėjo vykdomą egzekuciją. Po jos sukilėliai susirinkusiems perskaitė manifestą, kuris draudė mokėti caro valdžiai mokesčius ir teikti pašarą caro kariuomenės arkliams. Sukilėliai sudaužė valsčiaus įstaigos iškabas ir sunaikino valdybos bylas. Nauju tūkstantininku atstovauti sukilėliams buvo paskirtas bajoras Vincentas Dabužinskas. Po to, sukilėliai iš miestelio pasitraukė, išsivesdami ir valsčiaus raštininką Florijoną Danovskį.

Sukilimo manifestas

Manifestas (lot. k. „manifestus“ – aiškus) – iškilmingas, juridinę galią turintis aukščiausios valstybinės valdžios kreipimasis į gyventojus, o taipogi laikomas programiniu kreipimusi, deklaracija¹¹⁵.

Sukilimas turėjo prasidėti 1863 m. pavasarį, paskelbus Sukilimo manifestą, bet caro valdžia, nenorėdama leisti pasiruošti iki galo sukilimo vadovybei, išprovokavo sukilimo pradžią anksčiau. 1863 m. sausio mėn. pirmoje pusėje buvo paskelbtas rekrutų šaukimas į caro kariuomenę. Tad jau 1863-ųjų metų sausio 22-ąją dieną sukilimo komitetas Varšuvoje, pasivadinęs Laikinąja tautine vyriausybe, išleido manifestą Lenkijoje, o vasario 1-ąją dieną Lietuvos provincijos komitetas – Lietuvoje. Manifestas kvietė į kovą įsitraukti visus visuomenės sluoksnius. Prie jo buvo paskelbti ir

du dekretai: Dėl baudžios panaikinimo ir Dėl bežemių valstiečių, dalyvavusių sukilime, aprūpinimo žeme¹¹⁶.

Apskritai, sukilimo patriotai nebuvo vieningi ir susidarė Raudonųjų ir Baltųjų judėjimai. Raudonieji rėmėsi labiau demokratinėmis idėjomis, pasisakydami už ginkluotą kovą ir lygių teisių visiems visuomenės sluoksniams. Todėl judėjimo pagrindą sudarė valstiečiai, o Lietuvos sukilėlių vadovybėje netrūko ir katalikų kunigų, iš kurių žymiausi vadai buvo Zigmantas Sierakauskas, Konstantinas Kalinauskas, Antanas Mackevičius. Tuo tarpu Baltųjų judėjimui atstovavo Abiejų Tautų Respublikos bajorai, šlėktos, vengę ginkluotos kovos, o vadovais buvo Jokūbas Geištoras, Romualdas Traugutas, Aleksandras Oskierka. Be, abejonės, viso sukilimo tikslas – atkurti bendrąją valstybę ATR. 1863 m. sukilimo vadovybės – Tautos tarybos sprendimu buvo sukurtas sukilimo herbas, kuriame buvo pavaizduoti trijų tautų – lenkų, lietuvių ir rusėnų simboliai – Erelis, Vytis ir Šv. Arkangelas Mykolas.

Visgi, 1863 m. sukilimo vadovybė pasirinko katalikų dvasininkiją skelbti „Sukilimo manifestą“ iš bažnyčių sakyklų. Tai buvo „lenkų valdžios“ kvietimas į sukilimą. Manifestas buvo skelbiamas lietuvių arba lenkų kalbomis, priklausomai nuo to, kuria kalba laikytos šv. mišios ir tai padėjo skleisti sukilimo idėjas, prisidėti visuomenę prie sukilimo. Rusijos imperijos vadovybė Lietuvos dvasininkus, paskelbusius Manifestą, laikė sukilimo dalyviais

¹¹² Merkys, Vytautas. Lietuvos poligrafijos įmonės 1795–1915. Iš Lietuvos kultūros istorijos. T. 7, Spauda ir spaustuvės. Vilnius, 1972, p. 206.

¹¹³ Skurdauskienė, Jolanta. Plungės žemės ūkio parodos medalis Žemaičių dailės muziejaus rinkinyje Numizmatika, 2012, t. 9 (12), p. 205–208.

¹¹⁴ Stanislovas Stašaitis, Šėtai – 640 metų, Kėdainiai, 2002.

¹¹⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija

¹¹⁶ <https://www.ausrosmuziejus.lt/1963-m-sukilimo-tikslai-ir-organizatoriai>



Kartušė 1863 metų sukilimo herbas¹¹⁷

ir jiems taikė griežčiausias bausmes (iki mirties bausmės). Caro valdžios pareigūnams iš bažnyčių sakyklių skelbtas manifestas tapo pretekstu represijoms prieš jį perskaičiusius dvasininkus ir svarių argumentu slopinant Katalikų Bažnyčios įtaką visuomenėje, tremiant dvasininkus į atokias imperijos gubernijas ir uždarant bažnyčias bei vienuolynus¹¹⁸.

Bajoro Boleslovo Svolkeno likimas – mirtis, katanga Sibire ir proga pabėgti



Drobiškių dvaras, Žeimių sen., Jonavos r. Nuotrauka, Rasos Bertašiūtės, Lietuvos pilių ir dvarų asociacija

Šėtos kapinėse, greta didžiosios Veličkų koplyčios, yra Svolkenų kapo paminklas, datuojamas XIX a. pradžia ir yra bene seniausias šiose kapinėse. Netoli Šėtos yra Drobiškių dvaras¹¹⁹, kuris priklausė bajorams Svolkenams. Manoma, kad ten gyvenęs bajoras Boleslovas Svolkenas (1837 V 12 – 1894 IV 29)¹²⁰, kurį Šėtos įvykiuose caro valdžia laikė pagrindiniu nusikaltėliu. Jis kovėsi sukilėlio Grušickio būryje, buvo paimtas į nelaisvę ir kaltinamas vadovavęs sukilėliams, kai 1863 metų gegužės 2 dieną (dabar gegužės 15 d.) Šėtoje buvo kariami tūkstantininkas Liutinskas ir šimtininkas Raila, taip pat už paskyrimą V. Dabužinskio naujuoju tūkstantininku. Tardomas Svolkenas savo kaltę neigė. Jis aiškino, kad į sukilėlių būrį įstojo jau po egzekucijos Šėtoje, todėl joje nedalyvavo. Tačiau

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

teismas patikėjo Šėtos miestelio gyventojais – liudytojais, kurie įrodinėjo, kad B. Svolkenas gegužės 2 d. dalyvavo šioje egzekucijoje ir davė nurodymą pakarti minėtus asmenis, skaitė sukilėlių manifestą ir kt.

Valstietis Ignatas Maroza buvo kaltinamas tuo kad pasakė sukilėliams, kur slapstėsi jų ieškomas tūkstantininkas. Šlėkta Kazimieras Burnickis, anot liudininko Orsos, rėmė sukilėlius maisto produktais ir skundėsi sukilėliui Boleslovui Svolkenui, kad žydas Giršonas ir žydė Šimeliova reiškia jam pretenzijas dėl pinigų.

Visgi, Boleslovas Svolkenas nebuvo atsitiktinis žmogus 1863 m. sukilime. Pirmiausia, tai, kad Svolkenas buvo sukilimo vado Zigmanto Sierakausko (1827 05 19 – 1863 06 27) adjutantu. Z. Sierakauskas 1845 m. pradėjo studijuoti matematiką, po poros metų istoriją, geografiją, statistiką, teisę Sankt Peterburge, o J. Geištoras (1827 – 1897) studijavo teisę 1844 – 1848 m. ten pat. Dar vėliau Sankt Peterburge, 1857 m. – 1859 m. Z. Sierakauskas dar mokėsi Generalinio Štabo Akademijoje. Pats Z. Sierakauskas 1857 m. Sankt Peterburge įkūrė slaptą karininkų būrelį, jam vadovavo. Paminėtina, kad 1861 m. – 1863 m. Sierakauskas tarnavo Generaliniame štabe Sankt Peterburge. Prasidėjus sukilimui, Sierakauskas 1863 m. kovo mėn. caro tarnybos reikalais buvo išsiųstas į užsienį, kur aplankė A. Herceną, Dž. Garibaldį, netgi Napoleono III prašė paramos sukilimui, bet sulaukė tik pažadų, o grįžus į Vilnių, Judėjimo komitetas pranešė apie sukilėlių pajėgas, prašė vadovauti sukilimui. Tad nuo 1863 m. balandžio Z. Sierakauskas tapo Lietuvos sukilėlių kariniu viršininku ir Kauno vaivada¹²¹. Jau balandžio 21 d. sukilėlių rinktinė – apie 2500 sukilėlių Raguvo miškuose sumušė caro kariuomenės pėstininkų kuopą ir ulonų eskadroną ir pagal Z. Sierakausko planą traukė Latvijos link, kad sukeltų sukilimo bangą.

Iš J. Geištoro knygos „Jokūbo Geištoro atsiminimai 1857 – 1865“ sužinome, kad Boleslovas Svolkenas Judėjimo komiteto iš Vilniaus buvo išsiųstas su pranešimu perspėti sukilėlių, susitelkusių prie Biržų. J. Geištoras kaltina B. Svolkeną, kad šis užtrukęs tris paras pas merginą ir per vėlai buvo perduotos žinios sukilėliams. Biržuose sukilėlių laukė skaudus pralaimėjimas, kur vadą Z. Sierakauską sužeidė ir suėmė, o J. Geištorą suėmė 1863 08 12.

Taigi, fiksuojamos trys Boleslovo Svolkeno likimo versijos po 1863 metų sukilimo:

I. Vilniaus apygardos karinis teismas pripažino B. Svolkeną esant kaltą, atėmė visas bajoro teises ir nuteisė 20 metų katargos darbams į kasyklas. Jam priklausantį dvarą buvo nutarta perduoti valstybei. Suimtas ir nuteistas B. Svolkenas buvo laikomas Ukmergės kalėjime, iš kur 1865 m. vasario mėn. pabėgo, ir, kaip rašoma teismo išvados, nežinia yra kur¹²².

II. 2025 m. doc. dr. Judita Puišo Lenkijos archyvuose bei Polski Słownik Biograficzny surado, kad Boleslovas Svolkenas 1863 metų

Mitėniškių aidai“, 2025 metų gegužė, Nr. 5

buvo nuteistas mirties bausme, kuri buvo pakeista 12 metų sunkių darbų su dalies paveldėto iš mamos dvaro konfiskavimu. Jis sėkmingai 1865 m. pabėgo iš kalėjimo, pasiekė Prancūziją, veikė Lietuvos Delegacijoje, kuri jungė Lietuvos ir Baltarusijos emigrantus. 1871 m. apsigyveno Krokuvoje ir tapo Austrijos piliečiu. Vedė 1863 m. sukilėlio, sibiriečio po tremties, apsigyvenusio Galicijoje Mikalojaus Epstein dukterį. Taigi, emigrantas iš Lietuvos Boleslovas Svolkenas pasitraukė į Prancūziją, vėliau Lenkiją, o, sulaukęs 56 metų amžiaus, mirė Krokuvoje...

III. 1863 m. gegužės 21 d. B. Svolkenas buvo suimtas. 1863 liepos 1 d. Estlandijos pėstininkų pulko, dislokuoto Tauragėje, karo lauko teismas nuteisė B. Svolkeną mirties bausme. Tačiau, atsižvelgus į lengvinančias aplinkybes, kad B. Svolkenas nėjo valstybinės tarnybos, mirties bausmė buvo pakeista į neterminuotą darbą Sibiro kasyklose. Po Vilniaus generalgubernatoriaus Michailo Muravjovo nuosprendžio konfirmacijos, bausmė buvo pakeista į 12 metų sunkių darbų Sibire ir jo paveldėto turto dalies konfiskaciją. Rugpjūčio mėnesį B. Svolkenas buvo perkeltas į Kauno kalėjimą, iš kur 1863 m. rugpjūčio 22 d. ištremtas į Sibirą. Vienok, jo pavardė pasirodė kitame tyrime Šėtoje dėl 1863 m. gegužės 2 d. įvykių, todėl B. Svolkeno ištrėmimas, M. Muravjovo nurodymu buvo sustabdytas, o B. Svolkenas buvo perkeltas į Ukmergės kalėjimą. Tardymo metu, kuris vyko daugiau kaip metus, B. Svolkenas nepripažino savo bausmės. 1865 m. vasarį, jis pabėgo iš Ukmergės kalėjimo. Kaip prisimena jo vaikaitė Marija Svolkien – Osiecka, B. Svolkenui padėjo jo mama, papirkusi sargybinius ir suorganizavusi pabėgimą iš kalėjimo pirties.

Per Prūsiją B. Svolkenas pasiekė Prancūziją. Tikėtina, jog gyveno Paryžiuje, dalyvavo Lietuvos Delegacijoje, kuri jungė emigrantus iš Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės. 1865 m. rugsėjo 22 d. Paryžiuje surengtame delegatų susirinkime pasiūlė, kad likusios lėšos nuo Lietuvos provincijų vykdomojo skyriaus būty panaudotos būsimos lenkų armijos mokymams. 1866 m. Rusijos tuometinis auditoriatas nuteisė B. Svolkeną už akių¹²³.

Šėtos įvykių potekstė

Caro valdžia žinojo apie 1863 m. sukilimo pradžią ir jau sausio mėnesį specialiai pradėjo imti Lenkijoje ir Lietuvoje vyrus į rekrūtus ir tai iššaukė skubotą sukilimą. Sukilimo manifestai įvairiais būdais buvo skelbiami visuomenei: iš bažnyčios sakyklių, aikštėse. Taigi, 1863 m. gegužės 2-osios Šėtos įvykiai (naujuoju stiliumi gegužės 15 d.) dabar atrodo kaip provokacinio pobūdžio. Sukilėlių būrys, kuriame buvo 14 – 20 žmonių, pastato kartuves, skambinamas bažnyčios varpas, kviečiami gyventojai ir tai savotiškai šokiruoja visuomenę, nes Šėtoje buvo daugybė žydų, lenkakalbių gyventojų. Tai greičiau primena caro kariuomenės žvalgybinį –

¹¹⁷ Aušros muziejus

¹¹⁸ Lietuvos katalikų dvasininkija ir 1863 m. sukilimo manifestas <https://www.lituanistika.lt/content/22646>

¹¹⁹ Autoriaus pastaba. Drobiškių dvaras nutolęs nuo Šėtos bažnyčios apie 6 km, senasis vieškelis eina per Čeponiškių

gatvę, toliau palei Šilą, per Naujokų bajorkaimį Žeimių miestelio link.

¹²⁰ <https://www.sejm-wielki.pl/b/lu.30864> Boleslovas Svolkenas gimė 1837 Kaune, mirė Krokuvoje 1894.

¹²¹ Visuotinė lietuvių enciklopedija

¹²² Stanislovas Stašaitis, Šėtai - 640 metų, Kėdainiai, 2002.

¹²³ Anna Brus, SWOLKIEN Bolesław (1837-1894), *Polski Słownik Biograficzny* t. 46, 2009, 160 - 161 psl.

Boleslovas Swolkienas (Bolesław Swolkien) 1878 - (<https://strakacz.genealogiapolska.pl/descend.php?personID=I500032&tree=160321&dummy=160321>)
Zdislaw Swolkien 1881 -1950¹³²
Kazimierz Swokien 1874

Gegužės mėnėsio liturginis kalendorius

1. Šv. Juozapas Darbininkas

2. Šv. Atanasas, vyskupas, Bažnyčios mokytojas.

3. Šv. Pilypas ir Jokūbas, apaštalai

10. Šv. Jonas Avilietis, kunigas, Bažnyčios mokytojas

12. Šv. Nerijus ir Achilas, kankiniai arba Šv. Pankratas, kankinys

13. Fatimos Švč. Mergelė Marija

14. Šv. Motiejus, apaštalas (vieto j Judo Iskarioto) – gr. Mattias, hebr. Mattatya - Dievo dovana

16. Šv. Andriejus Bobola, kunigas, kankinys

20. Šv. Bernardinas Sienietis, italų katalikų teologas

21. Šv. Kristoforas Magaljanesas ir jo draugai, kankiniai

22. Šv. Rita Kašietė, vienuolė

25. Šv. Beda Garbingasis, teologas (I-asis pradėjo skaičiuoti metus nuo Jėzaus Kristaus gimimo), Bažnyčios mokytojas. Šv. Grigalius VII, popiežius (įvedė celibatą). Šv. Marija Magdalena de Paci, mergelė, vienuolė karmelitė

27. Šv. Augustinas Kenterberietis, vyskupas

31. Švč. Mergelės Marijos Apsilankymas

Pagal <https://lk.katalikai.lt/menuo>

LIETUVOS SUKAKTYS GEGUŽĘ

1-ąją Tarptautinė darbo diena; Gegutės diena; Lietuvos aviacijos diena; Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą diena.

1832 – Caras Nikolajus I uždarė Vilniaus universitetą;
1896 – Vilniuje įkurta pirmoji lietuvių politinė partija -socialdemokratų partija, siekusi sukurti nepriklausomą demokratinę Lietuvos Respubliką;
1927 – Kaune įregistruotas Lietuvos Aero Klubas (LAK);

1993 – įvyko Tėvynės Sąjungos (Lietuvos konservatorių) steigiamasis suvažiavimas;
1994 – Lietuvoje įsigaliojo pridėtinės vertės mokestis;

2004 – Lietuva priimta į Europos Sąjungą;
2004 – BTV pirmoji pradėjo naudoti N-7 ženklą, naudojamą apibrėžti auditoriją kaip vyresnę nei 7 metų;

2004 – atidarytas Europos bokštas – aukščiausias Baltijos šalyse dangoraižis.

2-ąją 1919 – Lietuvos delegacija Paryžiaus taikos konferencijoje paskelbė notą dėl abejotinių Lietuvos sienų su Vokietija ir Lenkija;

1919 – įkurta Kauno medicinos draugija;

1931 – įsteigta Lietuvos kinematografininkų mėgėjų sąjunga – pirmoji kino organizacija Lietuvoje;

1990 – Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba priėmė įstatymą „Dėl asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atstatymo“;

1995 – įsteigta Lietuvos meno kūrėjų asociacija;

2000 – Seimas nutarė iki 2005 m. sausio 1 d. sustabdyti Ignalinos atominės elektrinės pirmąjį bloką.

3-ąją Saulės diena; Pasaulinė spaudos laisvės diena.

1500 – Maskvos didysis kunigaikštis Ivanas III paskel-

Maria Lepkowska 1889 -1942

Witold Swolkien 1877-01-01-1877-01-22¹³³

Edward Swolkien 1887-01-01-1888-06-21¹³⁴

Anna Brus Boleslaw Swolkien. *Polski Słownik Biograficzny* t. 46 , 2009, 160 - 161 psl.

bė karą Lietuvai;

1660 – Olyvoje pasirašyta Amžinosios taikos sutartis su Švedija, kuria Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Jonas Kazimieras sutiko atsisakyti Švedijos karaliaus titulo, o Švedija sutiko grąžinti Lietuvai-Lenkijai Latgalą. ATR taip pat atsisakė pretenzijų į likusią Livonijos teritoriją. Pripažintas ir Prūsijos hercogystės suverenitetas;

1791 – Abiejų Tautų Respublikoje paskelbta Gegužės 3-osios Konstitucija, antroji pasaulyje rašytinė konstitucija (po JAV Konstitucijos). Ja panaikinta veto teisė, o karaliaus sostas paskelbtas paveldimu, LDK nebeminima kaip atskiras teritorinis vienetas;

1929 – įsteigta Lietuvos turizmo sąjunga;

1945 – masinis Lietuvos vokiečių trėmimas: vykdam LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro Juozo Bartašiūno ir LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro Aleksandro Guzevičiaus 1944 m. gruodžio 16 d. direktyvą, į SSRS gilumą (Tadžikijos SSR) NKVD ir NKGB ištremė 908 vokiečių tautybės Lietuvos piliečius.

4-ąją Šv. Florijonas, Gaisrų sergėtojo diena.

1877 – Luokės turguje per Švento Jurgio jomarką pagautas ir minios užmuštas žemaičių plėšikų vadas Tadas Blinda;

1918 – Vokietija Lietuvos Tarybai įteikė Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo dokumentą;

2006 – kilo ir penkias dienas truko miško gaisras Kuršių nerijoje, kurio metu sudegė 235,66 ha miško tarp Smiltynės ir Alksnynės.

5-ąją Europos diena. 1447 – LDK Kazimieras Jogailaitis, norėdamas užsitikrinti LDK ponų paramą jam tampant Lenkijos karaliumi, suteikė LDK bajorams, Katalikų Bažnyčiai ir miestiečiams privilegiją. Joje pažadėjo apsaugoti Lietuvos nepriklausomybę ir neleisti nuo jos atplėšti jokių žemių; neleisti svetimiams nelietuviams, pirkti žemės Lietuvoje bei eiti valdžioje ar bažnyčioje tarnybas; suteikti Lietuvos bajorams ir miestiečiams tokias pat teises, kokias turi Lenkijos bajorai ir miestiečiai;

2005 – Pasvalio miesto centre atsivėrė smegduobė.

6-ąją 1434 – paskelbta didžiojo kunigaikščio Žygimanto Kęstutaičio privilegija bajorams, sulyginanti katalikų ir stačiatikių teises LDK;

1499 – pasirašytas aktas, patvirtinantis Lietuvos-Lenkijos sąjungą;

1543 – Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Žygimanto Augusto ir karaliaus Ferdinando dukters Elžbietos jungtuvės;

1906 – Vilniaus rotušėje suvaidintas pirmasis po spaudos draudimo lietuviškas spektaklis – tragedija „Pilėnų kunigaikštis“;

1929 – Kaune įvykdytas pasikėsinimas į premjerą Augustiną Voldemarą;

1936 – Kaune, „Metropolitan“ kino teatre, suvaidintas pirmasis lietuviško profesionalaus lėlių teatro spektaklis;

2003 – į Šiluvos baziliką po restauravimo sugrąžintas XVII a. Šiluvos Dievo Motinos su Kūdikiu paveikslas.

7-ąją Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena. 1794 – Palionių mūšis;

1863 – 1863-1864 m. sukilimas: prasidėjo Biržų kautynės (data sen. stiliumi - tęsėsi iki gegužės 9 d.);

1904 – panaikintas lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimas;

1937 – Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė Rygoje tapo Europos čempione;

Straipsnio autorė

Dr. Judita Puišo

1995 – pasirašyta Lietuvos ir Lenkijos bevizio režimo sutartis.

8-ąją Tarptautinė Raudonojo kryžiaus diena; Lietuva – Lietuvos muitinės įkūrimo diena.

1569 – žemaičių matininkas Jokūbas Laskauskas pirmą kartą paminėjo Telšių miesto vardą;

1924 – Paryžiuje Tautų Sąjungą pasirašė Konvenciją, pagal kurią Klaipėdos kraštas perduotas Lietuvai.

9-ąją Europos diena.

1863 – 1863-1864 m. sukilimas: baigėsi Biržų kautynės (data sen. stiliumi - prasidėjo gegužės 7 d.); 1994 – Liuksemburge Lietuvai suteiktas Europos Sąjungos asocijuotosios partnerės statusas.

10-ąją 1604 – Vilniuje pradėta statyti pirmoji barokinė Šv. Kazimiero bažnyčia;

1831 – 1830-1831 m. sukilimas: prasidėjo Palangos mūšis (tęsėsi iki gegužės 13 d.);

1862– atiduotas viešam naudojimui Kauno-Virbalio geležinkelio ruožas – pirmasis geležinkelis Lietuvoje; 1938 – įvyko didysis Palangos gaisras. 1500 gyventojų liko be pastogės;

1990 – netoli Kretingos pradėta išgauti lietuviška nafta;

1993 – pirmasis lietuvis Vladas Vitkauskas įkopė į aukščiausią pasaulio viršukalnę Everestą;

2002 – Vilniuje pradėti Lietuvos valdovų rūmų atstatymo darbai.

11-ąją 1855 – įkurtas Vilniaus senienų muziejus;

1920 – Prancūzija pripažino Lietuvos nepriklausomybę.

12-ąją Tarptautinė slaugytojų diena.

1388 – įkurta Vilniaus vyskupijos kapitula;

1920 – Kaune sudužus naikintuvui Halberstadt CL.IV (Nr. 6589), žuvo karo lakūnas Vytautas Rauba;

1922 – pasirašyta deklaracija dėl mažumų apsaugos Lietuvoje;

1923 – vyko rinkimai į Antrąjį Seimą;

1938 – „Valstybės žiniose“ paskelbta ir įsigaliojo paskutinė tarpukario Lietuvos Konstitucija, kurią pasirašė prezidentas Antanas Smetona ir ministras pirmininkas Vladas Mironas;

1990 – pasirašyta deklaracija „Dėl Lietuvos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikos santarvės ir bendradarbiavimo“;

13-ąją 1831 – 1830-1831 m. sukilimas: baigėsi Palangos mūšis (prasidėjo gegužės 10 d.);

1863 – Rusijos caras Aleksandras II paskyrė Michailą Muravjovą vyriausiuoju Šiaurės vakarų krašto viršininku ir suteikė jam ypatingus įgaliojimus slopinant sukilimą. Nuo rugsėjo M. Muravjovo valdžion perduota ir lietuviškoji Augustavo gubernijos dalis.

14-ąją Lietuvoje – Pilietinio pasipriešinimo diena.

1237 – popiežius Grigalius IX sujungė Kalavijuočių ir Vokiečių ordinus;

1792 - Rusija įvedė savo kariuomenę į ATR;

1972 – protestuodamas prieš sovietinę okupaciją, Kaune susidegino Romas Kalanta;

1997 – Lietuvos policijos akademija pertvarkyta į Lietuvos teisės akademiją.

15-ąją Tarptautinė šeimos diena; Šv. Izidoriaus, Sėjos pabaiga; Lietuvoje – Steigiamojo Seimo diena.

1622 – Alytaus gaisras nuniokojo visą miestą;

1920 – Kaune, Valstybės teatro rūmuose, susirinko Lietuvos Steigiamasis Seimas. Lietuvos Valstybė paskelbta Respublika. Intensyvaus Lietuvos valstybės institucijų kūrimo ir reformų vykdymo laikotarpio

¹³² <https://www.zck-krakow.pl/locator>

¹³³ <https://www.zck-krakow.pl/locator>

¹³⁴ <https://www.zck-krakow.pl/locator>

pradžia;

1928 – prezidentas Antanas Smetona priėmė antrąją Lietuvos Valstybės Konstituciją;

1928 – Kauno Karo muziejaus sodelyje atidengtas Juozo Zikaro Lietuvos Laisvės paminklas.

16-ąją 1931 – aviakatastrofoje prie Kauno, sudužęs naikintuvui Š-20, žuvo Karo aviacijos vyr. leitenantas Erikas Mačkus;

1945 – Simno valsčiuje įvyko Kalniškės mūšis;

1755 - gimė Jonas Nepomukas Kosakovskis, LDK XVIII a. pabaigos veikėjas, Vilniaus vyskupas, vienuolių trinitorių veiklos rėmėjas Lietuvoje (pritarė vienuolių įkurdinimui Jonavoje 1802 m., juos rėmė). Vilniaus vyskupas ordinaras (1798 08 09 – 1808 08 26). Mirė 1808 m.

17-ąją Tarptautinė telekomunikacijų diena; Tarptautinė kovos su homofobija diena.

1572 – Žemaitijos seniūnas J. Chodkevičius Skuodui išrūpino Magdeburgo teises;

1919 – prasidėjo Alantos kautynės;

1924 – Paryžiuje Lietuvos atstovas pasirašė Klaipėdos krašto konvenciją;

1990 – Michailas Gorbačiovas priėmė Ministrę Pirmininkę Kazimierą Prunskienę;

1990 – Šiauliuose įkurtas Katinų muziejus;

1997 – Vilniuje, Vingio parko estradoje įvyko paskutinis grupės „Foje“ koncertas;

2004 – Japonijos vyriausybė Lietuvos muzikos akademijai skyrė 48 milijonus jenų naujiems muzikos instrumentams.

18-ąją 1919 – Kaune įkurta Lietuvos sporto sąjunga (nuo 1920 m. pervadinta į Lietuvos fizinio lavinimosi sąjungą). Tai pirmoji Lietuvos sporto organizacija, atlikusi didžiausią vaidmenį, kuriant ir formuojant Lietuvos sportą. Krepšinio, futbolo, lengvosios atletikos, bokso, dviračių sporto, automobilių sporto, teniso, ledo ritulio, beisbolo ir kitų gausybės sporto šakų pradininkė Lietuvoje ir viena iš daugiausiai turinčių pergalių įvairiose sporto šakose (ypač krepšinyje ir futbole) sporto organizacijų Lietuvoje.

1929 – Kaune įkurta Lietuvos istorijos draugija;

1989 – Lietuvos SSR Aukščiausioji Taryba paskelbė Lietuvos įstatymų viršenybę prieš Sovietų Sąjungos įstatymus;

1999 – Rolandas Paksas paskirtas premjeru.

19-ąją Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena.

1542 – Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius Žygimantas Senasis uždraudė viešai skelbti reformacijos idėjas;

1931 – išbandytas A. Gustaičio konstrukcijos lėktuvas ANBO V;

1991 – Krakūnų pasienio poste nušautas Šalčininkų užkardos pamainos viršininkas Gintaras Žagunis, pirmasis po Nepriklausomybės atkūrimo žuvęs Lietuvos pasienietis.

20-ąją Pasaulinė metrologų diena; Kauno miesto diena - 1463 atnaujintos ir praplėstos miesto teisės.

1522 – Pranciškus Skorina įkūrė pirmąją spaustuotę LDK;

1917 – popiežius Benediktas XV šią dieną paskelbė Lietuvių diena ir paragino viso pasaulio katalikus aukoti lietuviams;

1939 – pasirašyta Lietuvos ir Vokietijos dvišalė prekybos sutartis;

1995 – Vilniuje, Lukiškių aikštėje, pašventintas paminklinis akmuo Nežinomam partizanui;

1996 – ant Vilniaus rotušės sienos atidengta lenta, žyminti, jog sostinės senamiesčio istorinis centras įrašytas į Pasaulio paveldo sąrašą;

1999 – pirmąkart surengta Kauno miesto diena;

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

2003 – Rusijos Valstybės Dūma ratifikavo 1997 m. pasirašytą sienos su Lietuva sutarčių paketą.

21-ąją Pasaulinė kultūrų puoselėjimo diena.

1674 – Jonas Sobieskis išrinktas Abiejų Tautų Respublikos karaliumi;

1794 – sukilimas: T. Kosciuška panaikino Lietuvos tautinę aukščiausiąją tarybą (**red. pastaba - ?!**);

1915 – Vilniuje įkurta Lietuvių draugija nukentėjusiems nuo karo šelpti (gyvavo iki 1918 m.);

1916 – Lozanoje (Šveicarija) prasidėjo Lietuvių konferencija;

1919 – Kauno miesto teatro rūmuose pradėjo veikti režisieriaus ir aktoriaus Antano Sutkaus vadovaujamas Tautos teatras;

1932 – uždrausta VDU marksistų organiz. “Aurora”;

1939 – atidaryta Kauno sporto halė;

1947 – TSRS valdžia priėmė sprendimą steigti kolūkius Pabaltijo respublikose;

1998 – Seimas ratifikavo sutartį įsteigti bendrą Baltijos šalių batalioną BALTBAT.

22-ąją 1547 – Martynas Paleckis iš Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Žygimanto Augusto gavo privilegiją Vilniuje įsteigti pirmąją stiklo dirbtuvę;

1948 – operacija “Vesna”, didžiausia trėmimo iš Lietuvos operacija, išstremiant per 40 tūkst. žmonių; 1991 – Germanišio (Biržų raj.), Saločių (Pasvalio raj.) ir Smėlynės (Zarasų raj.) pasienio punktai buvo užpulti sovietų omonininkų;

1996 – UNESCO paskyrė 100 tūkst. JAV dolerių Lietuvos muziejų, mokslo tyrimų institucijų ir kultūros centrų projektams įgyvendinti.

23-ąją 1404 – Didysis Vokiečių ordino magistras Konradas fon Jungingenas, Lenkijos karalius, Lietuvos aukščiausiasis kunigaikštis Jogaila ir Lietuvos didysis kunigaištis Vytautas sudarė Racionžo sutartį;

1953 – per 48 valandas Lietuvoje suimta ir deportuota beveik 37 tūkst. valstiečių, atsisakiusių stoti į kolūkius;

2007 – paskelbtas Konstitucinio Teismo sprendimas dėl Alitos gamyklos privatizavimo: Vyriausybės vadovas Algirdas Brazauskas ir Valstybės turto fondas, privatizuodami gamyklą, pažeidė Lietuvos Konstituciją. Dėl šio sandorio Lietuvai padaryta 35,9 mln. litų žala.

24-ąją 1867 – Vilniaus senovės muziejuje atidaryta viešoji biblioteka;

1930 – sudužo kapitono Petro Kavaliausko pilotuojamas Lietuvos karo aviacijos naikintuvas Ansaldo SVA.10. Pilotas išsigelbėjo parašiotu, vyr. puskarininkis Vladas Ačas – žuvo;

1936 – sudužo kapitono Povilo Nakrošio pilotuojamas Lietuvos karo aviacijos naikintuvas Fiat C.R.20. Pilotas žuvo;

1993 – Klaipėdoje atidengtas paminklas, skirtas nežinomų prancūzų, 1871 m. karo belaisvių, stačiusių Vilhelmo kanalą ir čia žuvusių, atminimui;

1997 – atidengtas geografinį Europos centrą žymintis akmuo tarp Purnuškių ir Bernotų kaimų. Šį centrą 1989 m. nustatė Prancūzijos nacionalinės geografijos institutas;

2003 – Andrius Kubilius Tėvynės sąjungos pirmininko poste pakeitė dešimt metų jai vadovavusį Vytautą Landsbergį.

25-ąją 1908 – Akmenės apylinkėse nukrito meteoritas;

1920 – Lietuvoje įvesta metrinė vienetų sistema, paskelbti matų, saikų ir svarstyklių įstatai;

1924 – įkurtas Lietuvos tautinis olimpinis komitetas;

1924 – Lietuva pirmą kartą dalyvavo Olimpinėse žaidynėse: sužaistos pirmosios Lietuvos nacionalinės futbolo rinktinės rungtynės Paryžiaus olimpinėse žaidynėse, kuriose rezultatu 0:9 pralaimėjo šveicarams;

Mitėniškių aidai“, 2025 metų gegužė, Nr. 5

1940 – TSRS apkaltino Lietuvą, kad Lietuvoje grobiami, tardomi ir kankinami sovietų kariai, o raudonarmietis G. Butajevas neva nužudytas lietuvių;

1945 – įkurta Lietuvos žemės ūkio kooperacijos sąjunga;

1991 – įvyko pirmasis Žemaičių kultūros draugijos suvažiavimas;

1993 – įkurtas Kauno mažasis teatras;

2014 – vyko Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų II turas ir rinkimai į Europos Parlamentą.

26-ąją 1323 – Lietuvos valdovas Gediminas išsiuntė laišką Liubeko, Rostoko, Sundo, Greifsvaldo, Štettino, Gotlando miestams (Trečiasis laiškas), pranciškonų (Ketvirtasis laiškas) ir dominikonų (Penktasis laiškas) ordinams;

1390 – žemaičiai, atvykę į Karaliaučių su vokiečių ordinu sudarė sutartį, kuria pripažino Vytautą valdovu;

1528 – sudaryti pirmieji Lietuvos kilmingųjų mobilizaciniai sąrašai;

1831 – sukilimas: Ostrolenkos mūšyje sutriuškinti lietuvių ir lenkų sukilėlių daliniai;

1925 – įkurtas pavasarininkų Motiejaus Valančiaus liaudies universitetas;

1957 – pradėjo transliuoti Lietuvos televizija;

1972 – įvyko sovietų karinio lėktuvo An-12 katastrofa prie Rokiškio (5 žuvo, 1 išgyveno);

1990 – Maskvoje įvyko piketas, kuriame buvo protestuojama prieš Lietuvos ekonominę blokadą;

2007 – pirmąkart Lietuvos istorijoje į Lietuvą atvyko japonų imperatoriškoji pora – Jo didenybė Japonijos imperatorius Akihito su imperatorene Mičiko.

27-ąją 1831 – sukilimas: Antano Gelgaudo vadovaujama sukilėlių kariuomenė prie Raigardo sumušė rusų dalinį;

1917 – Peterburge susirinko Rusijos lietuvių Seimas; 1942 – Lietuvos generalinėje srityje vokiečiai įvykdė visuotinį gyventojų surašymą;

1945 – Vilniuje surengta pirmoji Lietuvoje komunistinė talka;

1966 – parodytas pirmasis Vilniaus Jaunimo teatro spektaklis „Romeo ir Džiuljeta“;

1989 – Klaipėdos krašto lietuviai susibūrė į lietuvininkų bendriją „Mažoji Lietuva“;

2001 – Vilniuje prasidėjo NATO Parlamentinės Asamblėjos sesija.

28-ąją 1939 – Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė antrą kartą tapo Europos čempione;

1953 – panaikintos 4 LTSR sritys: Vilniaus sritis, Kauno sritis, Klaipėdos sritis ir Šiaulių sritis.

29-ąją Tarptautinė Jungtinių Tautų taikos saugotojų diena.

1831 – sukilimas: Raigardo mūšis;

1981 – Širvintose praūžė stipriausias iki tol Lietuvoje užregistruotas viesulas.

30-ąją 1950 – Vilniuje susprogdintas 1916 m. pagal architekto Antano Vivulskio projektą pastatytas Trijų Kryžių paminklas.

31-ąją 1380 – Jogaila su Vokiečių ordinu sudarė slaptą taikos sutartį, kuria įsipareigojo neremti Kęstučio;

1912 – Vilkaviškyje įkurta Kredito draugija;

1919 – Lietuvos Tautos teatre parodytas pirmasis spektaklis – Žemaitės ir Gabrielės Petkevičaitės-Bitės „Litvomanai“;

1998 – Šiauliuose po rekonstrukcijos atidarytas „Saulės“ kino teatras;

2000 – darbą Lietuvoje baigė JAV tarptautinės plėtros agentūra USAID;

2001 – Lietuva tapo Pasaulio prekybos organizacijos nare;

2003 – Liberalų, Centro ir Moderniųjų krikščionių demokratų Sąjunga nutarė susijungti į vieną partiją – Liberalų ir centro sąjungą;

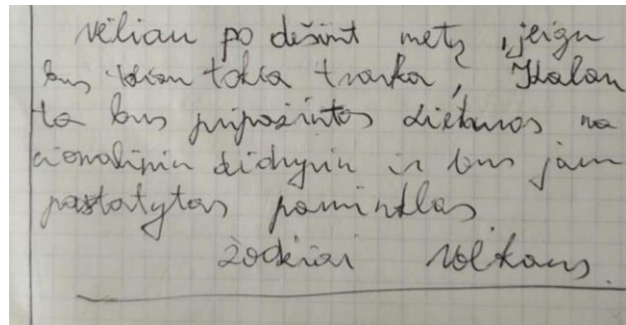
2006 – atsistatydino 13-oji LR Vyriausybė.

Gegužės 14-oji. Įvairenybės.

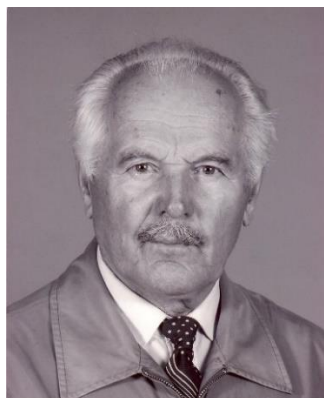
Romui Kalantai atminti (1953 – 1972)

“Vėliau po dešimt metų, jeigu bus toliau tvarka, Kalanta bus pripažintas Lietuvos nacionaliniu didvyriu ir bus jam pastatytas paminklas.

Žodžiai Volkas”



R. Volbergo savo ranka užrašytas Vaclovo Volkas padiktotas tekstas, 1989 m. gegužė



Tokį paskutinį tekstą padiktavo ir paliepė užsirašyti savo sąsiuvinuose Vaclovas Volkas¹³⁵.

Tuometis Kėdainių tarpmokyklinio gamybinio mokymo kombinato direktorius V. Volkus, baigiant vyresniųjų klasių mokinių gamybinio mokymo programą 1989 m. gegužę (statybininkų kursą), kaskart man važinėjant iš Šėtos vidurinės mokyklos, tokią diskusiją ir iškėlė, greičiausiai, reaguojant į tuo metu paskelbtą bado akciją Kauno Laisvės alėjoje, miesto sodelyje dėl Romo Kalantos atminimo, kai 1972 m. šis jaunuolis suliepsnojo gyvu fakelu apliejęs save benzinu ir pasidegęs šaukdamas „Laisvę Lietuvai“. O juk nepaisant jaunimo masinių protestų, grumtynių su milicija, partiniu aktyvu bei draugovinėmis, psichiatrai paskelbė apie prastą R. Kalantos psichinę sveikatą. Ir tik keičiantis visuomenės politinėms nuotaikoms ir reaguojant į viešus pasisakymus, 1989 m. R. Kalanta buvo pripažintas sveiku, valdžia leido pastatyti paminklą, pavadinti gatvę Kaune.

Aišku, jaunimo saviraiška rėmėsi užsienio pavyzdžiais, kaip ilgaplaukių hipių judėjimas, pasisėdėjimai su draugais ant suoliuko, pro „Geležinę uždangą“ išgirstami radijo pranešimai apie pasaulio įvykius ir savo artimųjų prieškario atminties klodai apie nepriklausomybę Lietuvoje.

Tuo tarpu Šėtoje, kaip prisiminė a. a. pusbrolis Eugenijus Ilgūnas, 1972 metais buvo pakabintas plakatas prieš pat jaunimo šokius, kuriame buvo skelbiamos idėjos apie Laisvę Lietuvai. Tai pasiekė KGB „ausis“ ir šie pradėjo visų šokių dalyvių apklausas. Pvz. atlikė į Pauliukų kolūkio laukus su juoda „Volga“ ir vyrukai juodais kostiumais ėmėsi tardymo: ką matė, ką girdėjo, kiek jaunimo buvo, grasino išsivežti tardymui...

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

E. Ilgūnas dievagajosi, kad buvo užsiėmęs su mergina ir nieko nematė. Pasakodamas šyptelėjo, kad šoko su nepažįstama mergina iš Kauno ir jos neišdavė. Koks buvo tuo metu plakato turinys, nėra aišku. Taigi, visur tvyrojo įtampa ir vyko totalinis sekimas.

1972 m. gegužės 18 d. R. Kalantos laidotuvių dieną jaunimo eitynių ir susirėmimų su milicija metu Laisvės alėjoje buvo šūkaujama: „Laisvę Lietuvai“, „Šalin okupantus“, „Rusai, lauk iš Lietuvos“, o mieste buvo platinami atsišaukimai: „Tegyvuoja nepriklausoma Lietuva“, „Tegyvuoja gegužės 18-oji“.

Mokytojas, to meto Lietuvos valstybinio kūno kultūros instituto auklėtinis - futbolininkas, Aleksandras Janovskis prisiminė, kad sportininkus valdžia buvo pastačiusi neramumų metu Laisvės alėjoje ir jie stovėjo rankomis susikibę prieš minias žmonių, kad nebūtų pogromų daužant langus ir pan. Sakė, kad buvo milicija, kariuomenė, priminė, kad Žemuočiuose Šančiuose buvo ir 7-oji desantininkų divizija.

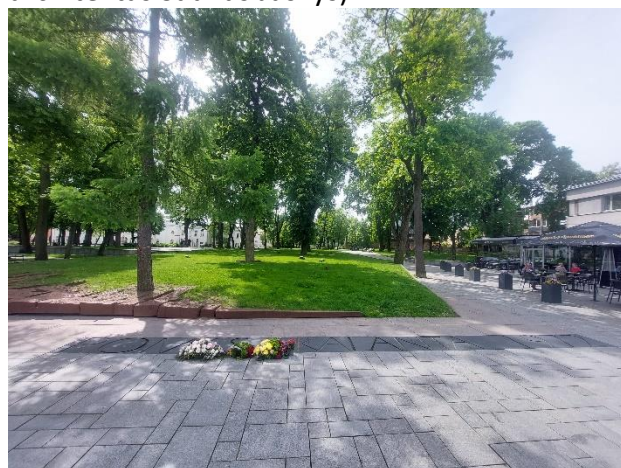
1994 m. buvo bendrauta su jauniausiuoju broliu Arvydu Kalanta, tuomet buvusiu kovų menų sportininku, ir paklaustas apie brolių Romą Kalantą nedaugžodžiavo: „Brolis daug skaitė, rašė“.

1990 m. gruodžio 27 d. priimtas potvarkis Kauno Romainių kapinėse R. Kalantos kapą laikyti vietinės reikšmės istorijos paminklu.

Lietuvos Respublikos Prezidento 2000 m. birželio 30 d. dekretu R. Kalanta (po mirties) apdovanotas Vyčio Kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinu.

2002 m. gegužės 7 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Romo Kalantos aukos diena, gegužės 14-oji, buvo įtraukta į atmintinų dienų sąrašą ir paskelbta Pilietinio pasipriešinimo diena.

2002 m. gegužės 14 d. Kaune atidengtas žūties vietos įamžinimo paminklas „Aukos laukas“ ir įrašas grindinyje „Romas Kalanta 1972“ (skulptorius Robertas Antinis jaunesnysis, architektas Saulius Juškys).



Nuotrauka R. Volbergo, 2025 m. gegužės 26 d.

Raupsuotieji: pirmoji vakcina

1796 m. gegužės 14 d. Edward Jenner atliko pirmąją raupų vakcinacijos injekciją. Tai buvo tik pirmoji kregždė. Buvo laikas, kad raupsuotuosius iš Europos nuo 1903 m. plukdydavo į uždarytą mažytę Spinalongos koloniją jūroje prie pat Kretos salos, be teisės grįžti namo, kol ši kolonija 1957 m. buvo uždaryta. Tai teko pamatyti iš arti kaip turistui.

įkūrėjų (1988 m.), Kėdainių rajono Šėtos kolūkio pirmininkas (1957 – 1971 m.) <https://jonbiblioteka.lt>

Mitėniškių aidai“, 2025 metų gegužė, Nr. 5

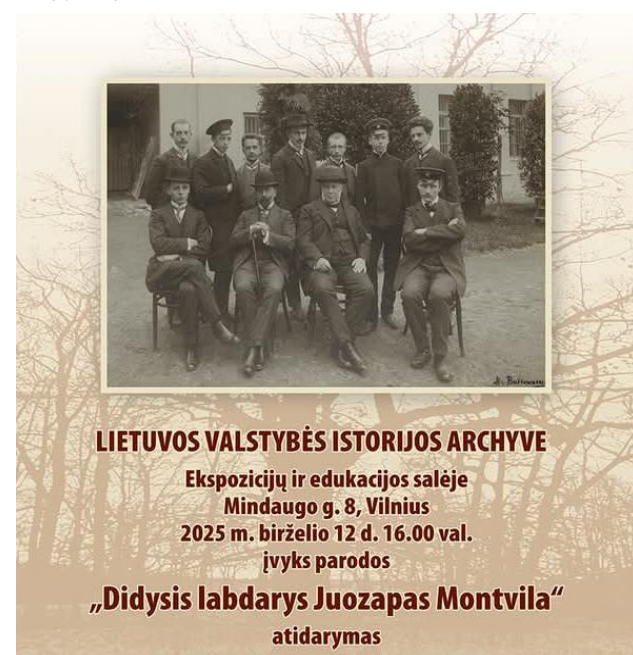
...beveik rimtai..

Kaip turi elgtis vyrai, kai žmona gimdo? Įvairiais laikotarpiais vieni vyrai išjoję į karą, surasdavo jau paaugusius vaikus. Kiti kibdavo į darbus laukuose, buityje, ruošdavo namus, pindavo lopšius. Treti nesukdavo galvos ir jau pradėdavo „laistyti“ su draugais ir artimaisiais. Modernėjant visuomenei, moterys vis labiau prašosi vyrų, kad būtų gimdymo metu šalia. Tik bėda, kad vyrai kartais alpsta ir dar bėdų daugiau su jais nutinka.

1998-aisiais metais, gegužės 14-ąją viskas tapo aišku – Kauno P. Mažylio gimdymo namuose jau turėsiu savo vaikėlį. Tik va bėda, teko vykti į Kėdainius darbo reikalais. Nei šis, nei tas. Viskas užsitęsė, nervai imt pradėjo. Skambinau laidiniu telefonu, o naujienų vis nėra. Ir štai pasiūlymas popietę. Galima užvažiuoti į Kėdainių chemijos giganto baltąjį atliekų kalną ir pamatyti peizažą iš paukščio skrydžio. O juk aš per mišką netoli Šėtos vis tai matydavau nuo vaikystės, kaip Alpes Europoje. Netrukus serpantininiu keliu su savo bendražygiu Laimonu atsidūriau Kėdainių chemijos gamyklos kaminų aukštyje. Vos išlipus iš automobilio, tvokstelėjo aštrus kvapas nuo uola virtusio fosfogipso. Kadaise čia buvo visa linija milžiniškų kaušų ir atramų atliekoms gabenti, bet tai jau buvo išmontuota, palikta kerpėms ir svajotojams.

Grįžus į Kauną, jau galėjau apsidžiaugti – į pasaulį pasibeldė mažoji Akvilė, kurios atėjimą stebėjau lyg erelis iš savo Alpių...

Rūta – tai moterų vardas, augalas, vaistas ir nuodas, dainų įkvėpimo šaltinis ir moterų paguoda. Kadaise rūtas augino prie vyrų vienuolynų, iš jų darydavo vyną, kuriuo malšindavo vyrų troškulį. Na, o moterims irgi padėdavo tvarkyti savo pažiūras, puošti ir sėkmingai ištekti be pasekmių. Modernėjant pasauliui, rūta tampa ir vyro, ir moters junginiu trejybėje.



Laiškų laukiame adresu: Pievų g. 32-3, LT-55400

Mitėniškių k. Žeimių sen., Jonavos r.

Redaktorius: Raimundas Volbergas

telefonas: +370 600 80557,

el. pašto adresas: miteniskiuaidai@gmail.com

¹³⁵ Vaclovas Volkus, g. Jonavoje (1927 m.), mokytojas, poetas, politikas, buvęs vienas iš Kėdainių Sąjūdžio